

FORENSINEN LINGVISTIikka

Kielentutkimuksen hyödyntäminen esitutkinnassa ja tuomioistuimessa

Roosa Rentola

5/2017

ESIPUHE

Haaveet voi toteutuu, kun kakkuun puhaltaa täysii.

Näin sanoo rap-artisti Cheek kappaleessaan *Kyyneleet* (2012). Tämä opinnäytetyö on yksi osa omien haaveideni toteutumista. Kiitos poliisiviestinnän lehtori Anu Haikansalolle, kun erään välituntikeskustelun aikana heitit ilmaan idean forensisen lingvistiikan tutkimisesta. Sain perehtyä aiheeseen, joka avarsi tietämystäni kielentutkimuksesta uuteen suuntaan. Kiitos korkeakoulutettujen seminaariryhmän ohjaajille Heli Jalanderille ja Jaakko Kauppilalle. Työ laitettiin yhdessä alkuun, ja Helin kanssa jatkettiin loppuun saakka. Kiitokset poliisiviestinnän lehtori Marko Vesterbackalle tähänastisesta ohjauksesta ja avusta; työme jatkuu. Kiitos Poliisiammattikorkeakoululle kahden ja puolen vuoden mittaisesta seikkailusta, joka on tarjonnut elämyksiä koko rahan edestä ja takaa.

Kiitos läheisilleni ja erityisesti äidille, jolta olen aina saanut apua ja vankkumattoman tuen.

Tampereella 19.5.2017

Roosa Rentola

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike	
Roosa Rentola	Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste	
Forensinen lingvistiikka. Kielentutkimuksen hyödyntäminen esitutkinnassa ja tuomioistuimessa	Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi	Opinnäytetyön muoto	
Heli Jalander & Marko Vesterbacka	Kirjallisuuskatsaus	
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön aihe oli forensinen lingvistiikka. Kyseinen soveltavan kielitieteen ala on Suomessa vielä melko vähän tunnettu ja tutkittu, eikä Poliisiammattikorkeakoulussa ollut aikaisemmin tehty aiheesta tutkimusta. Työn tarkoituksena oli tehdä teoriaa ja käytäntöä yhdistävä kirjallisuuskatsaus, josta voisivat hyötyä erityisesti poliisialalla työskentelevät, mutta myös kielentutkijat ja muut forensisista tieteistä kiinnostuneet. Forensisen lingvistiikan asiantuntijoita ei ole poliisin palveluksessa, vaan tutkimusta tekevät organisaation ulkopuoliset kielentutkijat.</p> <p>Tutkimuksessa selvitettiin, mitä forensinen lingvistiikka on, miten alaa on hyödynnetty ulkomailla ja Suomessa erilaisten rikostapausten yhteydessä ja miten sitä voitaisiin hyödyntää tulevaisuudessa enemmän. Työssä käytettiin lähdeaineistona suomalaista ja ulkomaista tutkimus- ja oikeuskirjallisuutta, artikkeleita, uutisia ja oikeuden ennakkopäätöksiä. Työ koostui teoriatietoa kartoittavasta osuudesta sekä erilaisten ulkomaisten ja suomalaisten rikostapausten esittelystä.</p> <p>Forensisella lingvistiikalla tarkoitetaan kielentutkimusta, jota tehdään poliisin esitutkinnan tai tuomioistuinkäsittelyn yhteydessä. Tutkimuskohteena olevana aineistona voi olla mikä tahansa teksti, joka liittyy jollakin tavalla rikos- tai tuomioistuinkontekstiin. Kielentutkijan eli lingvistin tulee tuntea kattavasti erilaisia kielentutkimuksen metodeja voidakseen analysoida aineistoja. Tutkimuksen tavoitteet voivat olla monenlaisia, kuten opinnäytetyössä esitellyt rikostapaukset osoittivat. Kielentutkimusta voidaan hyödyntää esimerkiksi epäillyn profiloinnissa, tekstin kirjoittajan tunnistamisessa tai väärennysepäilyjen tutkimisessa. Kielentutkija antaa tutkimuksensa tuloksista lausunnon ja tarvittaessa todistaa oikeudessa.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
61	Toukokuu 2017	Amk2014ONT
Avainsanat		
kieli, kielentutkimus, suomen kieli, esitutkinta		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
1.1 Tutkimuksen taustaa.....	2
1.2 Työn rakenne ja tutkimusmetodi	4
1.3 Tutkimuskysymykset.....	5
1.4 Aineisto	6
2 TEORIATAUSTA	7
2.1 Forensiset tieteet rikostutkinnassa.....	7
2.2 Forensinen lingvistiikka	8
2.2.1 Termien määritelmät.....	8
2.2.2 Forensinen lingvistiikka tutkimussuuntauksena	13
2.2.3 Forensisen lingvistiikan hyödyntämiä kielentutkimuksen suuntauksia.....	16
2.2.4 Asiantuntijatodistelun säännöksiä.....	19
3 RIKOSTAPAUKSIA ULKOMAILTA JA SUOMESTA	22
3.1 Ulkomaisia rikostapauksia	22
3.1.1 Timothy John Evansin tuomio ja Svartvikin analyysi	22
3.1.2 Unabomberin kirjepommit Yhdysvalloissa	28
3.2 Suomalaisia rikostapauksia	32
3.2.1 Carl J. Danhammerin tapaus.....	32
3.2.2 James Hirvisaaren tuomio kiihottamisesta kansanryhmää vastaan	34
4 FORENSISEN LINGVISTIIKAN SOVELTAMINEN JA HAASTEET....	38
4.1 Forensisen lingvistiikan soveltaminen rikostutkinnassa ja tuomioistuimissa	38
4.2 Forensisen lingvistiikan hyödyntämisen haasteita	47
5 PÄÄTÄNTÖ	51
5.1 Tutkimuksen tuloksista ja onnistumisesta.....	51
5.2 Jatkotutkimusideoita.....	53
LÄHTEET	55

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Rikostutkinnan keinot ovat monimuotoisia. Poliisin suorittamassa esitutkinnassa voidaan etsiä lain sallimissa puitteissa monenlaisia todisteita ja analysoida niiden arvoa rikosnäytönä. Joskus rikostutkinnassa tutkinnan kohteena on kirjallista materiaalia, kuten kirjeitä, itsemurha-, teksti- tai sähköpostiviestejä. Tällaisissa tapauksissa voi olla tarpeen tehdä tekstin sisällöstä analyysia, jonka avulla pyritään saamaan tietoa esimerkiksi tekstin kirjoittajasta. Tätä kutsutaan suomen kielessä forensiseksi lingvistiikaksi. Lyhyesti alan voi määritellä käsittelevän kielen roolia, muotoja sekä todisteluarvoa esitutkinnassa ja oikeuskäytännössä (Salmi-Tolonen 2008, 383). Suomessa poliisilla ei ole organisaatiossaan omia forensisen lingvistiikan tutkijoita, vaan analyysit hankitaan alihankintana Helsingin yliopiston kautta.

Forensisestä lingvistiikasta ei ole tehty Poliisiammattikorkeakoulussa aikaisemmin opin- näytetöitä, eikä alaa ole muutenkaan tutkittu Suomessa vielä paljon. Suomessa on muutamia aiheeseen perehtyneitä kieliasiantuntijoita, ja aiheesta on julkaistu joitakin tieteellisiä artikkeleita. Viime vuosina media on osoittanut kiinnostusta aiheesta kohtaan ja muutamia tapauksia on esitelty julkisuudessa. Kielentutkijan työskentelytapoja on avattu lehti- ja internetjutuissa. Lisätutkimus aiheesta on kuitenkin tarpeen, ja tämän opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa forensisen lingvistiikan alaan liittyvää tutkimustietoa ja selvittää sitä, miten alaa voisi mahdollisesti hyödyntää tulevaisuudessa Suomessakin enemmän.

Suomenkielisen lähdeaineiston vähäisyyden vuoksi käytän työssäni lähteenä paljon ulkomaisia teoksia ja artikkeleita. Niissä alaa on kartoitettu tieteellisestä näkökulmasta ja lisäksi avattu sen sovellusmahdollisuuksia. Ulkomailla forensinen lingvistiikka on paljon Suomea laajemmin sovellettu kielitieteen ala. Esimerkiksi Yhdysvaltojen liittovaltion keskusrikospoliisilla FBI:llä (Federal Bureau of Investigation) on ollut töissä yksi profiloija ja forensisen lingvistiikan tutkija, James Fitzgerald. Hän työskenteli Behavioral Analysis Unit -yksikössä ja oli tutkijana monissa julkisuuttakin saaneissa tapauksissa, kuten Unabomberin tapauksessa (ks. luku 3.1.2). Hän työskenteli FBI:ssä kahdenkymmenen vuoden ajan ja on toistaiseksi ainoa FBI:n palkkaama forensinen lingvisti. (Perkins 2009.) Study.com-sivuston (2017) mukaan FBI ei palkkaa henkilöstöönsä lingvistejä, vaan heidän puoleensa käännetään tarvittaessa, mikä on alan yleinen käytäntö. Isossa-Britanniassa As-

tonin yliopistossa Birminghamissa toimii The Centre for Forensic Linguistics, joka on internetsivujensa mukaan ensimmäinen laatuaan maailmassa. Yksikkö yhdistää toimintaansa alan tutkimusta ja tutkivaa harjoittelua (investigative practice) opetukseen ja opiskeluun forensisen lingvistiikan alalla. Keskuksen tutkimusala on laaja, se kattaa esimerkiksi poliisin ja tuomioistuimen käyttämien tulkkien hyödyntämismahdollisuuksien tutkimisen ja kirjoittajan identifiointiin käytettyjen metodien kehittämisen. Keskus on julkaissut laajasti tutkimusta alalta ja sen tutkijat ovat luennoineet yli 30 maassa. (The Centre for Forensic Linguistics 2015.) Näiden lisäksi alan yksiköitä on ainakin Saksassa, Espanjassa, Alankomaissa ja Kiinassa (Turell 2009).

Internetistä on löydettävissä kansainvälisten organisaatioiden internetsivuja, joiden kautta voi perehtyä forensisen lingvistiikan tutkijoiden kansainväliseen toimintaan ja tutkimuksiin. Maailmalla järjestetään ajoittain aiheeseen liittyviä seminaareja, yliopistojen kesäkouluja ja konferensseja (ks. esim. International Association of Forensic Linguistics 2013, The Centre for Forensic Linguistics 2015). Esimerkiksi vuonna 2016 The Centre for Forensic Linguistics järjesti toukokuussa kyberrikollisuutta käsitelleen symposiumin (Cybercrime: Language and Identity Online), ja International Association of Forensic Linguistics puolestaan forensisen lingvistiikan ja oikeuskielen konteksteja, aiheita ja trendejä käsittelevän Aasian paikallisen konferenssin heinäkuussa. Suomessa forensista lingvistiikkaa on käsitelty ainakin Lapin yliopiston järjestämässä konferenssissa *Law & Language: Prospect and Retrospect* vuonna 2001 (ks. esim. Salmi-Tolonen 2008, 385).

Viime vuosina aiheesta on uutisoitu suomalaisessa mediassa silloin tällöin. Vuonna 2012 julkisuuteen nousi niin kutsuttu Enkeli-Elisan tapaus, joka sai suurta huomiota eri medioissa, kuten Ylen ohjelmissa *Akuutti* ja *Poliisi-tv* (ks. esim. Matilainen 2012). Minttu Vettenterä kirjoitti blogia itsemurhan tehneestä 15-vuotiaasta tytöstä, Elisasta, joka oli Vettenterän kertoman mukaan kokenut vakavaa koulukiusaamista. Vettenterän mukaan Elisan isä oli ottanut tyttärensä itsemurhan jälkeen yhteyttä Vettenterään ja pyytänyt tätä kertomaan Elisan tapauksen julkisuuteen. Tavoitteena oli rohkaista nuoria hakemaan ajoissa apua ongelmiinsa. Vettenterä kirjoitti Elisasta blogissa, kertoi asiasta haastatteluissa ja otti kantaa koulukiusaamiseen ja sen yleisyyteen. Lisäksi hän kirjoitti kirjan *Jonakin päivänä kaduttaa*. Vettenterä julkaisi Elisan päiväkirjamerkinnöiksi väittämiään tekstejä internetissä, ja julkisuuteen antoivat kommentteja myös Elisan vanhemmat, mutta he eivät koskaan halunneet olla itse yhteydessä toimittajiin. Helsingin Sanomien *Kuukausiliite*-lehti teetätti *Kotimaisien kielten keskuksen erityisasiantuntijalla* ja Helsingin yliopiston dosentilla, filosofian

tohtori Ulla Tiililällä kielenanalyysia, jonka tavoitteena oli pohtia mahdollisuutta, ettei Elisaa olisi ollutkaan koskaan olemassa ja että Vettenterän julkaisema materiaali voisi olla hänen itsensä kirjoittamaa. Tiililä antoi kommentteja Kuukausiliitteen juttuun (ks. Nikkanen & Silfverberg 2012), ja niiden mukaan hän epäili tekstien takana olevan vain yhden henkilön. Tapauksen myötä poliisi suoritti esitutkintaa ja epäili Vettenterää petoksesta. Tutkinnan kohteena oli kirjan markkinointiin liittyvät seikat, ei henkilöiden olemassaolon selvittäminen. Tutkinta lopetettiin poliisin todettua, ettei tapaukseen epäilty liittyvän rikosta. Poliisikuulusteluissa Vettenterä myönsi, että hän todella oli esiintynyt Elisan vanhempina ja että Elisan tarina oli fiktiota. Edelleen hän kuitenkin väitti, että kirjan taustalla olisi todellisia tapahtumia. (Nordlund & Leino 2012.)

Ulla Tiililä on esiintynyt mediassa myös muiden tapausten yhteydessä. Vuonna 2015 Helsingin Sanomat (Silfverberg 2015) kirjoitti jutun Tiililästä, kun hän oli tehnyt kielellistä analyysia petosrikosepäilyyn liittyen. Tapauksesta tuomittu Carl J. Danhammer oli esiintynyt useana eri henkilönä kirjoittamissaan kirjeissä, joiden avulla hän oli huijannut huomattavan summan rahaa uhriltaan. Tiililä oli asiantuntijatodistajana oikeudessa ja antoi arvion, että hänen analyysinsa perusteella kirjeiden taustalla todennäköisesti oli sama henkilö. Danhammer tuomittiin törkeästä petoksesta, ja Tiililän analyysilla oli merkittävä näyttöarvo oikeudessa (ks. myös 3.2.1).

1.2 Työn rakenne ja tutkimusmetodi

Työni ensimmäisessä luvussa, johdannossa, esittelen tutkimuskysymykseni ja avaan niihin liittyviä tutkimuksellisia tavoitteita. Esittelen aineistoni ja sen luotettavuuteen liittyviä kriittisiä näkökulmia. Toisessa pääluvussa määrittelen, mitä forensisilla tieteillä tarkoitetaan ja mitä forensinen lingvistiikka on, sekä minkälaisia kielentutkimuksen suuntauksia tutkimuksissa voidaan hyödyntää. Kolmannessa pääluvussa esittelen suomalaisia ja ulkomaisia rikostapauksia, joiden tutkinnassa on hyödynnetty kieli- ja forensista lingvistiikkaa. Käsittelen lyhyesti muutamia tapauksia myös muiden lukujen yhteydessä. Neljännessä pääluvussa pohdin, minkälaisia mahdollisuuksia forensinen lingvistiikka voisi tulevaisuudessa antaa suomalaiseen rikostutkintaan. Otan tässä yhteydessä kantaa myös siihen, mitä ongelmia sen hyödyntämisessä on. Viidennessä pääluvussa, päätännössä, esittelen tutkimuksen tulokset tiivistetysti, arvioin työni onnistumista ja luotettavuutta ja esitän jatkotutkimusideoita.

Tutkimusmetodini on kirjallisuuskatsaus. Sen eri tyyppisiä ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi. Työssäni käytän ensin mainittua, se on yksi yleisimmin käytetyistä kirjallisuudenkatsauksen perustyypeistä. Sille ei ole määritelty tarkkoja sääntöjä, tutkimuksessa käytetyt aineistot ovat laajoja, eivätkä aineiston valintaa rajaa metodiset säännöt. Tutkittava ilmiö on sen avulla mahdollista kuvata laajalaisesti, ja ilmiön ominaisuuksia pystytään tarvittaessa luokittelemaan. (Salminen 2011, 6.) Jotta lukija voi seurata tekstiä ja ymmärtää tutkimusongelman, käsitteet on tärkeä esitellä asiayhteyksissään. Erityisen oleellista on huomioida moniselitteiset termit ja käsitteet. (Hirsjärvi & Remes & Sarivaara 2007, 253.) Aiheeni kannalta on tarkoituksenmukaista, ettei metodi rajaa tiukasti aineiston keruun tapaa. Voin yhdistää työssäni teoreettisten käsitteiden yhdistelyä sekä soveltamismahdollisuuksia esitteleviä tapauksia. Käsitteet esittelen omassa alaluvussaan. Edelleen kuvaileva kirjallisuuskatsaus jakaantuu kahteen erilaiseen orientaatioon, narratiiviseen ja integroivaan. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan antaa laaja kuva käsiteltävästä aiheesta tai kuvata sen historiaa ja kehityskulkua. (Salminen 2011, 6–7.) Työssäni on narratiivisen kirjallisuuskatsauksen piirteitä, sillä kuvaan aiheen historiallista kehitystä.

1.3 Tutkimuskysymykset

Pyrin vastaamaan työni pohjalta kolmeen eri tutkimuskysymykseen. Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Mitä on forensinen lingvistiikka?
- 2) Minkälaisissa tapauksissa forensisen lingvistiikan tutkimusta on sovellettu ulkomailla ja Suomessa?
- 3) Miten Suomen poliisi voisi tulevaisuudessa hyödyntää forensista lingvistiikkaa erilaisissa rikostapauksissa?

Ensimmäisen tutkimuskysymykseni myötä tavoitteenani on ensinnäkin selvittää, mitä on forensinen lingvistiikka ja minkälaisia erilaisia tutkimusmenetelmiä se pitää sisällään. Tähän pyrin määrittelemällä sekä termit *forensinen* että *lingvistiikka* ja avaamalla niiden taustaa tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta. Termien määrittelyn jälkeen kuvailen forensista lingvistiikkaa tutkimussuuntauksena.

Toiseen tutkimuskysymykseen vastaan esittelemällä ulkomaisia ja suomalaisia rikos- ja oikeustapauksia. Ulkomaisia esimerkkitalouksia on löydettävissä lukuisia, mutta myös

suomeksi on kirjoitettu joitakin artikkeleita, joista löytyy tietoa suomalaisesta tutkimuksesta ja tapauksista. Selvitän sitä, minkälaisia kielentutkimuksen suuntauksia tutkimuksissa on hyödynnetty ja mikä merkitys todisteilla on ollut esitutkinnan tai tuomioistuimen päätöksen kannalta.

Vastaamalla kolmanteen tutkimuskysymykseen pyrin tuottamaan soveltavaa tietoa aiheesta poliisin käyttöön. Tavoitteeni on, että tutkimukseni ei jää vain katsauksen tasolle siitä, millaisesta tutkimusalasta on kyse, vaan haluan pohtia alan mahdollisuuksia tulevaisuudessa ja selvittää, että kyse on asiantuntijoiden tekemästä tieteellisestä tutkimuksesta. Forensisen lingvistiikan tarjoamat mahdollisuudet rikostutkinnan näkökulmasta voivat olla yhtä merkityksellisiä kuin muidenkin forensisten tieteiden.

1.4 Aineisto

Tutkimukseni teoriatausta pohjautuu ulkomaiseen ja suomalaiseen forensisesta lingvistikasta kirjoitettuun tutkimustietoon ja kirjallisuuteen. Hyödynnän laajasti ulkomaisia teoksia ja artikkeleita ja tuon esiin ulkomaisten asiantuntijoiden näkökulmia aiheeseen. Suomalaisista julkaisuista Salmi-Tolosen (2008) ja Tiirilän (2014) artikkelit ovat työni lähteitä, ja ne ovat käytännössä ainoita suomalaisissa julkaisuissa ilmestyneitä aiheita käsitteleviä kielitieteellisestä näkökulmasta tehtyjä kirjoituksia.

Kerään erityisesti internetlähteiden kautta tietoa erilaisista rikostapauksia, joissa kielentutkimuksen avulla on etsitty todisteita. Tapauksiin liittyvä aineisto koostuu lehtiartikkeleista, uutisista, tieteellisistä artikkeleista, internetistä löytyvistä haastatteluista sekä oikeuden ratkaisuksista. Käytännössä lähdemateriaalin alkuperän ja muodon johdosta työhöni on valikoitunut tapauksia, jotka ovat saaneet aikanaan julkisuutta ja joista löytyy julkaistua tietoa. Toisenlaisella keräystavalla voisi löytyä toisenlaisia tapauksia. Huomionarvoista on myös se, että julkisuuteen päätyvät usein ne tapaukset, joista on tullut tuomio tai jotka ovat rikoksina huomiota herättäviä. Myös rikoksista epäillyt ja tuomitut ovat usein jollakin tavalla tunnettuja tai yleisesti kiinnostavina tai merkittävinä pidettäviä henkilöitä.

2 TEORIATAUSTA

Tässä luvussa selitän termin *forensinen* taustaa sekä kerron, minkälaisia aloja forensiset tieteet sisältävät. Kerron myös esimerkkejä niiden asemasta rikostutkinnassa. Tämän jälkeen määrittelen, mitä forensisella lingvistiikalla tarkoitetaan ja minkälaisia kielentutkimuksen metodeja sen yhteydessä hyödynnetään. Lopuksi kerron asiantuntijatodisteluun liittyvästä lainsäädännöstä ja käytännöistä.

2.1 Forensiset tieteet rikostutkinnassa

Termi *forensinen* on tullut suomen kieleen latinan kielen sanasta *forensis*. Taustalla on sana *foris*, jonka merkitys on 'ulkopuolella'. Siitä puolestaan juontuu sana *forum*, joka tarkoittaa julkista paikkaa. Tästä on johdettu sana *forensis*, joka tarkoittaa 'julkista'. (Salmi-Tolonen 2008, 377.) Myöhemmin sanan merkitys on siirtynyt viittaamaan erityisesti tuomioistuimiin liittyviin tutkimuksiin (kuten *forensinen lääketiede*) (Harper, 2016 s.v. *forensic*).

Penttilä (1999, 1517) sanoo, että forensiset tieteet käsittävät monia eri erikoisaloja ja laajentuvat jatkuvasti. Taustalla ovat englanninkieliset termit *forensic* ja *forensic sciences*. Näistä jälkimmäinen tarkoittaa ”monenlaisen tieteellisen näytön tuottamista oikeudellisia toimia varten”. Himberg (2002, 9–11) huomauttaa, että termin *forensic sciences* kääntäminen suomeksi ei ole ongelmaton, sillä analoginen käännös *oikeusluonnontieteeksi* (vrt. esim. *forensic medicine* -> *oikeuslääketiede*) ei huomioi alan monimuotoisuutta. Ala ei sisällä pelkästään luonnontieteellistä tutkimusta, vaan menetelmät kattavat myös tekniikan ja teknologian sovelluksia. Penttilän (1999, 1517) mukaan keskeisimpiä aloja ovat yleinen ja kliininen oikeuslääketiede, hallinnollinen oikeuslääketiede, oikeuspatologia, oikeuskemia, molekyylogeneettinen (DNA) oikeuslääketiede, oikeushammaslääketiede, oikeuspsykiatria, oikeusantropologia, oikeusentomologia, oikeuseläinlääketiede sekä kriminalistinen ja tekninen forensinen tiede. Kunkin alan tutkimusta tekee siihen erikoistunut tutkija. Suomessa esimerkiksi yleinen ja kliininen oikeuslääketiede kuuluvat lääkärin peruskoulutukseen. Oikeuslääketieteen erikoislääkäriopintojen runko muodostuu puolestaan oikeuspatologian ympärille. Oikeuslääkärien päätyötä ovat kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät asiat. DNA-tutkimus on ollut vallankumouksellinen kehitys forensisten tieteiden saralla ja

rikostutkinnassa, ja se on syrjäyttänyt lähes kokonaan aiemmin tärkeän oikeusserologian¹. Rikoksiin liittyvät DNA-tutkimukset ja kriminalistinen tutkimus tehdään Keskusrikospoliisin Rikosteknisessä laboratoriossa.

Himberg (2002, 9–11) viittaa myös Penttilän (1999, 1517) määritelmään ja kuvailee, että forensisessä tieteessä on kyse teknisten ja luonnontieteellisten alojen soveltamisesta rikostutkinnassa. Keskiössä ovat esitutinnan yhteydessä tehtävät laboratoriotutkimukset ja niiden tiedeperusta. Kuitenkin Penttilän määritelmä sisältää myös muita kuin luonnontieteen aloihin luokiteltavia tieteitä, kuten psykiatrian ja antropologian. Himberg (2002, 11) esittelee lisäksi kansainvälisen poliisin Interpolin järjestämän forensisen tieteen symposiumin ja sen käsittelemät alat, joihin kuuluu oikeudellinen käsialanvertailu, asiakirjatutkimukset ja äänianalyysi muiden joukossa. Kuten Himberg toteaa, forensisia tieteitä ei voi pitää yhtenäisenä tieteenalana.

Penttilän (1999, 1518) mukaan forensisten alojen tutkimus on myös yhteiskunnalliselta kannalta tärkeää palvelua. Tekninen kehitys ja kasvaneet oikeudellisen näytön vaatimukset edellyttävät, että forensisten tieteiden menetelmät ja toiminnot kehittyvät edelleen. Se edellyttää laadukasta tieteellistä tutkimusta ja samalla käytännön palvelujen laatutietoista tuotantoa.

2.2 Forensinen lingvistiikka

2.2.1 Termien määritelmät

Tässä alaluvussa määrittelen tutkimukseni kannalta tärkeät termit ja avaan niiden merkityksiä. Ensin esittelen lyhyesti oikeuskielen käsitteen, sillä sen ymmärtäminen on tärkeää ulkomaisten termien kannalta. Tämän jälkeen määrittelen keskeiset kielitieteen termit ja esittelen ulkomaisia forensisen lingvistiikan määritelmiä suomalaisen määritelmän ohella. Monipuolinen alan esittely auttane lukijaa ymmärtämään sitä, kuinka laajasti sitä voi hyödyntää erilaisissa yhteyksissä.

¹ Serologiassa on kyse tutkimuksesta, jossa tarkastellaan ihmisen ruumiinnesteitä. Rikospaikalta erotellaan löytyneitä näytteitä ja tutkitaan sitä, mitä nesteitä ne ovat ja kenestä ne ovat peräisin. Tutkimusta voidaan kohdistaa sekä epäillyn että uhrin näytteisiin, ja niitä voidaan hyödyntää hyvin erityyppisissä rikoksissa, kuten väkivalta- ja seksuaalirikoksissa. Vaikka oikeusserologiset tutkimukset voivat tuottaa tarkkojakin tunnistuksia, ne saavat merkityksensä muun prosessissa kerätyn näytön ohessa. Oikeusserologisen tutkimuksen tulokset tukevat muuta rikosasiassa olevaa näyttöä. (Claridge 2016.)

Termin määritelmään liittyy se piirre, että termi on tarkkarajainen omalla erikoisalallaan ja sillä on määritelmä. Sen merkitys on tarkempi kuin yleiskielisen sanan. Tyypillisesti alan asiantuntijat käyttävät vakiintuneita termejä ja tuntevat sen täsmällisen merkityksen. (Salmi-Tolonen 2008, 390.) Johdonmukaisuus aiheen käsittelyssä on tärkeää sanaston tasolla. Olen ottanut käyttöni Salmi-Tolosen (2008) määrittelemät termit. Myös Tiililä (2014) mainitsee käyttävänsä artikkelissaan kyseisiä termejä. Koska ne ovat siis alkaneet vakiintua Suomessa alan sanastoksi ja alan asiantuntijat käyttävät niitä, käytän niitä työssäni. Suomenkielisen sanaston lisäksi esittelen myös englanninkielisen termistön määritelmiä.

Seuraavissa kappaleissa esittämissäni määritelmissä puhutaan *oikeuskielestä*. Mattila (2009, 134, 136–137) määrittelee oikeuskielen ilmaukseksi, joka sisältää juridisen kielenkäytön eri lajit. Kattoterminä on oikeuskieli, ja sen alla on neljä alalajia, oikeustieteen kieli, säädöskieli, virkakieli ja asianajokieli. Virkakieli jakaantuu vielä tuomioistuinkieleen ja hallintokieleen, joista jälkimmäinen sisältää suunnittelukielen ja muut hallintokielet erillisinä aloinaan. Oikeuskielen pohjana on yleiskieli, mutta se on kuitenkin luonteeltaan erikoiskieli. Erityisen tyypillistä sille on oma terminologia, jonka määrä ja laatu riippuvat oikeusalasta. Luonnollisesti eri maiden ja aikakausien oikeuskielet sisältävät piirteitä, jotka eroavat yleiskielestä. Kielellä on siis erityinen juridinen tyyli, josta puhutaan lakimiestyylinä. Oikeuskieli on kulttuurisidonnaista, sillä laki ja oikeus ovat yhteiskunnallisia ilmiöitä. Oikeuskielen ohessa on aiheellista huomioda, että lisäksi puhutaan *lakikielestä*. Sillä viitataan lakitekstin kieleen, tosin myös joskus oikeusasioissa käytettyyn kieleen (KS s.v. *lakikieli*). Lakikielessä on omat sääntönsä esimerkiksi kirjoitusasun suhteen (ks. esim. Lainkirjoittajan opas).

Oikeuslingvistiikan terminologia ei ole yhtenäinen eri maissa ja kielissä. Alun perin termin otti käyttöön ranskalainen oikeustieteilijä François Génys. Englanninkielisissä maissa on usein käytetty sanaparia *law and language*, kun on viitattu laajempaan oikeuskielen tutkimukseen. Oikeuslingvistiikkaa muistuttava lähitermi on *forensic linguistics*, mutta sillä viitataan tiettyyn oikeuslingvistiikan osa-alueeseen, forensiseen lingvistiikkaan. (Mattila 2002, 9, 11–12.)

Suomen kielessä tieteellisestä kielentutkimuksesta puhutaan vakiintuneesti *lingvistiikkana*. Kielitieteellinen tutkimus kattaa sekä kielten yleisten rakenneperiaatteiden että yksityisten kielten, kuten esimerkiksi suomen tai englannin kielen, tutkimuksen. Kielitieteellisellä tutkimuksella voidaan esimerkiksi selvittää, millaisista osajärjestelmistä kieli koostuu ja mil-

laisia vaikutuksia niillä on toisiinsa, millainen joku kieli tai sen osajärjestelmä on tietyllä hetkellä, tai miten kielenulkoiset olot, kuten maantieteelliset tai yhteiskunnalliset tekijät, vaikuttavat kieleen ja sen rakenteeseen. (Häkkinen 2003, 9.) Kielentutkimuksen asiantuntijaa puolestaan kutsutaan *lingvistiksi*. Lingvisti tutkii tieteellisten metodien ja periaatteiden avulla puheen järjestelmiä sekä niiden kirjallisia vastineita. *Lingvisti* ja *kielentutkija* ovat käsitteinä synonyymeja. (Salmi-Tolonen 2008, 376; Häkkinen 2003, 9.)

Englannin kielen termi *forensic linguistics* on Salmi-Tolosen (2008, 384) mukaan ilmeisesti Lundin yliopiston englannin kielen professorin Jan Svartvikin käyttöön ottama. Hän käytti sitä tapaustutkimuksessaan *The Evans Statements: A Case Study for Forensic Linguistics* (1968), jota Salmi-Tolonen kuvailee urauurtavaksi (ks. myös 3.1.1).

Englanninkielinen termi *forensic linguistics* voidaan määritellä usealla eri tavalla. Johnson ja Coulthard (2010, 7) esittelevät omat määritelmänsä termistä sekä avaavat määritelmiensä kehitystä. He jakoivat aihetta käsittelevässä aiemmassa teoksessaan (Coulthard & Johnson 2007) alan kahteen laajaan kategoriaan, joista toinen sisältää oikeusprosessissa käytetyn kielen (the language of legal process) ja toinen kielen käyttämisen todisteena (language as evidence). Ensimmäinen siis kuvaa sekä kirjallisen että suullisen kielen käyttöä oikeusprosessin aikana ja jälkimmäinen kieli-asiatuntijan työtä, joka sisältää sekä kirjallisten raporttien tuottamista että suullista näytön esittämistä oikeudessa. Koska alan jakaminen kahteen osaan hämärtää puhutun ja kirjoitetun kielen välisen rajan, uudemmassa teoksessaan Johnson ja Coulthard (2010, 7) jakavat alan kolmeen osaan, ja tämän määrittelyn he esittävät olevan aiempaa parempi ja perustellumpi. Ensinnäkin kyse on tutkimuksesta, joka kohdistuu kirjoitettuun lakikieleen. Toisekseen kyse on oikeudellisen prosessin interaktiivisuuden tutkimuksesta, mikä kattaa rikosprosessin aikana kaiken alkaen hätäkeskuspuhelusta ja päättyen vastaajan tuomitsemiseen oikeudessa. Kolmanneksi kyse on forensisen lingvistiikan tutkijan työn kuvaamisesta hänen toimiessaan asiantuntijatodistajana. Tämä sama jako on esitetty esimerkiksi International Association of Forensic Linguistics -järjestön internetsivuilla (ks. International Association of Forensic Linguistics 2013).

Olsson (2004, 4–5) määrittelee yhteensä yhdeksän erilaista forensisen lingvistiikan sovel-lusala. 1) Kirjoittajan identifiointi (authorship identification) tarkoittaa tekstin kirjoittajien tunnistamista. 2) Moodin identifiointi (mode identification) tarkoittaa tekstin tuottamista-tutkimista. Teksti voi olla kirjallisesti tai suullisesti tuotettu, tai molempien tapojen yhdistelmä. 3) Oikeudellinen tulkkaminen ja kääntäminen (legal interpreting and transla-

tion) viittaa tuomioistuinten tulkkaukseen ja tulkkien roolin tutkimiseen sekä lausuntojen ja muiden oikeudellisten dokumenttien kääntämiseen ja käännöstyöhön liittyvän tarkkuuden ja oikeudenmukaisuuden tarkasteluun. 4) Suullisten lausuntojen litterointi (transcribing verbal statements) liittyy joissain oikeudellisissa prosesseissa käytettyyn tapaan videoida tai nauhoittaa lausuntoja ja sen jälkeen litteroida ne tuomioistuinkäsittelyä varten. Tällöin tutkimus käsittelee litteraattien täydellisyyttä ja vääristymiä. 5) Tuomioistuinten kielen ja diskurssin tutkimus (the language and discourse of courtrooms) käsittelee tuomioistuinten jäsenten ja heidän kielensä välistä suhdetta ja esimerkiksi siinä ilmenevää vallankäyttöä, ennakkoluuloja ja kulttuurisia ristiriitoja. 6) Kielellisten oikeuksien (language rights) tutkiminen sisältää kielellisten vähemmistöjen oikeuksien tarkastelua, kielettömiä oikeuksien tarkastelua sekä byrokraattisen kielen alistavuutta. 7) Lausuntoanalyysi (statement analysis) keskittyy todistajien lausuntojen todenmukaisuuden analyysiin. 8) Forensinen fonetiikka (forensic phonetics) viittaa nauhoitetun äänimateriaalin hyödyntämiseen esimerkiksi puhujan tunnistamisessa. 9) Tekstuaalisen statuksen (textual status) tutkiminen sisältää sekä tekstien että auditiivisen materiaalin aitouden tarkastelua. Kyse voi olla esimerkiksi hätäpuheluiden aitouden tai väärennetyiksi epäillyiden itsemurha- tai lunnasviestien tutkimisesta.

Seitsemäntenä mainittu lausuntoanalyysi tarvitsee tarkempaa käsittelyä, jotta sen merkitys kielentutkimuksen näkökulmasta aukeaa. Jo vuosikymmeniä on pohdittu sitä, kuinka todistajien lausunnoista voisi erottaa, ovatko ne totta vai eivät. Olsson (2008, 112) esittelee metodeja, joilla luotettavuutta voi arvioida, ja hän huomauttaa, että kyse on pikemminkin tutkinnallisesta (investigative) kuin forensisesta hyödyistä. Lingvisti keskittyy analyysissaan narratiiviseen rakenteeseen, tapahtumien järjestykseen sekä kertojan ja tapahtumien väliin yhteyksiin. Narratiivien ja selostusten analyysillä on keskeinen merkitys lausuntoanalyysissä. Todistajat ja vastaajat kertovat tapahtumista narratiivin, kun taas kuvaus esimerkiksi varastetusta omaisuudesta on enemmän selostus tai raportti (report). Todistajan kertomus on usein kerrottu ensimmäisessä persoonassa, kun taas rikoksen tapahtumiin ja seurauksiin keskittyvissä selostuksissa ensimmäinen persoona jää taka-alalle.

Olsson (2008, 113–114) määrittelee hyvän lausunnon ominaisuuksia. Hänen mukaansa keskeisiä ominaisuuksia ovat ajankohtien täsmällisyys, keskeisten paikkojen esittely esiintymisjärjestyksessä, tapahtumien peräkkäinen kuvaus, asiaankuulumattomien ja tarpeettomien yksityiskohtien vähyys ja imperfektin käyttö aikamuotona. Näitä asioita voidaan pitää totuudenmukaisen lausunnon ominaisuuksina. Kuitenkaan totuudenmukaisuus sinänsä

ei ole suoranaisesti tarkasteltavissa oleva asia, vaan pikemminkin psykologinen konstruktio. Olsson huomauttaa, että hän puhuu siksi mieluummin puhujan sitoutuvuudesta (speaker commitment). Tätä voi arvioida seuraamalla henkilön tapaa puhua asioista. Henkilö, joka on sitoutunut kertomaansa (eli uskoo puhuvansa totta tai puhuu totta), kertoo asiat lyhyesti ja keskittyen oleelliseen. Jos henkilö sen sijaan ei usko itse kertomaansa, hän on epäröivämpi ja sitoutumattomampi kertomukseensa ja usein myös sekoittaa tapahtumien järjestyksen. Jos ihminen haluaa etäännyttää itsensä kielestään, se on mahdollista käyttämällä formaaleja ilmaisuja, sekoittamalla narratiivien järjestys kertomuksen sisällä ja välttämällä loogisia, järjestelmällisiä rakenteita. Tällaisessa tapauksessa yhteys puhujan ja totuudenmukaisuuden välillä on todennäköisesti alhainen.

Olssonin (2004, 132–133) mukaan ensimmäisessä persoonassa kerrotuissa lausunnoissa käytetään lähes pelkästään imperfektiä aikamuotona. Mikäli kertomuksen verbimuodoissa on poikkeamia, se voi viitata siihen, että ne ovat jonkinlaisia lisäyksiä kertomuksessa. Pluskvamperfekti on kertomuksissa yleisin apuverbillinen verbimuoto. Sen käyttö ei kuitenkaan välttämättä ole epäilyksiä herättävää, lähinnä se on sitä silloin, kun sen avulla viitataan kertomuksen senhetkisen tilanteen ulkopuolelle. Aikamuodon muutokset ja kertomuksen keskiöstä poikkeaminen ovat viitteitä kertomuksen epä johdonmukaisuudesta.

Salmi-Tolonen (2008, 375–376) on määritellyt forensisen kielentutkimuksen soveltavan oikeuslingvistiikan yhdeksi osa-alueeksi². Forensinen kielentutkimus, jota kutsutaan samalla forensiseksi lingvistiikaksi, jakaantuu kahteen erikoistumisalueeseen, jotka ovat forensinen lingvistiikka (forensic linguistics) ja forensinen fonetiikka (forensic phonetics). Termit menevät siis päällekkäin, kattotermi ja toinen sen alla olevista erikoistumisalueista on nimetty samalla nimityksellä. Alalla olevat asiantuntijat ovat kaikki kielentutkijoita, mutta he ovat erikoistuneet omaan alueeseensa, joko lingvistiikkaan tai fonetiikkaan. Salmi-Tolonen (eml., 377) mukaan suomen kieleen forensisen lingvistiikan sijaan olisi voitu ottaa käyttöön termi *oikeuslingvistiikka*, joka olisi ollut analogiassa esimerkiksi oikeuslääketieteen ja oikeuskemian nimitysten kanssa. Kuitenkin oikeuslingvistiikka on otettu koko oppiaineen ja tutkimusalan nimeksi ilmeisesti H. E. S. Mattilan (1997, viitattu teoksessa Salmi-Tolonen 2008, 377) vaikutuksesta, eikä sitä siksi enää voida käyttää forensisen lingvistiikan nimityksenä.

² Tiililä (2014) käyttää samaa oikeuslingvistiikkaan pohjautuvaa määritelmää.

Tieteenalan voi edellä kuvatun perusteella jaotella hyvin erilaisiin suuntauksiin, jotka käsittelevät hyvin erilaisia materiaaleja, sekä suullisesti että kirjallisesti tuotettuja tekstejä. Ne liittyvät monimuotoisiin tuottamisympäristöihin. Salmi-Tolosen määritelmään viitaten on huomioitava, että en käsittele työssäni forensista fonetiikkaa enkä auditiivisen materiaalin tutkimista äänentutkimuksen näkökulmasta, vaan erotan sen toiseksi tutkimussuuntaukseksi Suomessa vakiintuneen käytännön mukaan.

2.2.2 Forensinen lingvistiikka tutkimussuuntauksena

Forensisen lingvistiikan ja forensisen fonetiikan tutkimusmateriaalit eroavat toisistaan. Forensinen lingvistiikka kattaa puhutun kielen tyylipiirteet ja sisällöt sekä kirjoitetun kielen, kun taas forensisen fonetiikan alaan sisältyy akustisen puheen tutkimus, mikä vaatii yleensä sekä foneetikon että tekniikan asiantuntijan ammattitaitoa. Toisaalta molemmilla aloilla tarvitaan myös semanttista analyysia, jonka osalta alueet limittyvät. (Salmi-Tolonen 2008, 378.) Semantiikalla tarkoitetaan kielitieteessä kielitieteen haaraa, joka tutkii kielen ilmausten, kuten sanojen ja lauseiden, merkitystä (Kielitoimiston sanakirja s.v. *semantiikka*).

Analysoitavan materiaalin luonteella ei ole merkitystä siinä mielessä, etteikö se voisi sopia tutkimuksen kohteeksi: mikä tahansa teksti tai puhutun kielen osa, esimerkiksi testamentti, kirje, kirja, essee tai sopimus, on potentiaalinen forensinen teksti. Forensinen näytteestä tulee, kun se liittyy jollain tavalla rikos- tai tuomioistuinkontekstiin. (Olsson 2004, 5.) Tavanomaiset tekstit voivat tarjota tukea esimerkiksi henkilön alibille tai ne voivat muuten epäsuorasti antaa tietoa, jota esitutkinnassa tarvitaan. Tällaisia tekstejä voivat olla esimerkiksi loukkaavat kirjeet, lunnasvaatimukset tai seksuaalissävytteiset internetissä käydyt keskustelut keski-ikäisten miesten ja alaikäisten tyttöjen välillä. (Grant 2008, 216.) Käytännössä kuitenkin tutkijoiden kiinnostus kohdistuu melko rajattuun tekstityyppien määrään (Olsson 2004, 5).

Olssonin (2004, 5) mukaan forensisen lingvistiikan tutkija voi olla perehtynyt kielitieteen eri aloihin tai vaihtoehtoisesti erikoistunut johonkin tiettyyn. Myös muiden alojen tutkijoilla voi olla kiinnostusta kielelliseen analyysiin omasta näkökulmastaan, kuten psykologeilla, vieraiden kielten tutkijoilla, poliiseilla, tuomareilla tai lääkäreillä. Tiililä (2014) huomauttaa, että usein tutkimusta varten tarvitaan laaja-alaisesti tietoa kielen eri muodoista, kuten murteista, slangista, yleiskielestä tai eri alojen asiantuntijakielestä. Kielen eri osa-

alueiden, kuten sanaston ja kieliopin, ohella voi olla tarve myös kirjallisuuden analyysin välineille³. Siksi kielentutkijan voi olla tarpeen konsultoida muiden alojen asiantuntijoita. Esimerkiksi Olsson (2009, 50–56) kertoo eräästä tutkimustaan tapauksesta, jossa hän hyödynsi monitieteistä tutkimustaustaa kielitieteellisessä analyysissään. Hän oli saanut tutkimuspyynnön perheeltä, jonka aikuinen poika oli menehtynyt, ja poliisin tutkimusten mukaan tämä oli tehnyt itsemurhan. Mies oli jättänyt viestin jälkeensä, mutta perhe epäili viestiä väärennökseksi. Heidän mukaansa miehen entisen tyttöystävän perhe olisi saattanut olla vastuussa miehen kuolemasta. Olsson (eml., 52) huomauttaa, että vaikei motiivien etsiminen tekstin taustalta ole tavallisesti lingvistin tehtävä vaan pikemminkin psykologien, itsemurhaviestien tutkimuksen kohdalla se voi olla perusteltua. Tavoite ei kuitenkaan ole tuolloin suoranaisesti henkilökohtaisen motiivin löytäminen, vaan pikemminkin itsemurhaviestien lingvistisen kaavan ymmärtäminen. Kyseisessä tapauksessa Olsson perehtyi itsemurhaviestejä tutkineiden Schneidmanin ja Farberow'n (1957) tutkimukseen, jossa he vertailivat aitoja ja väärennettyjä itsemurhaviestejä ja niiden sisältöä ja kieltä. Tämän lisäksi Olsson hyödynsi Ison-Britannian rautatieliikennettä valvovan viranomaistahon British Transport Policen⁴ itsemurhaviestien korpusaineistoa. Olssonin (2009, 55) mukaan kyseiset aineistot tarjoavat varsin yhtenäisen kuvan siitä, minkälaisia aidot itsemurhaviestit kielellisesti ovat ja minkälaisia aiheita niissä tyypillisesti käsitellään. Analysoimansa nuoren miehen viestin Olsson toteaa olleen hyvin samankaltainen, ja johtopäätöksensä hän esittää, että piti viestiä todennäköisemmin aitona kuin väärennettynä.

Forensisessa lingvistiikassa hyödynnetään tilastoja todennäköisyyksien mittaamisessa. Tämä on tyypillinen piirre kaikille tieteenaloille, sillä tiede ei pyri todistamaan mitään. Kun tarkastellaan esimerkiksi sitä, kuka potentiaalisista vaihtoehdoista voisi olla tekstin kirjoittaja, pelkkä vaikutelmatasoinen arvio ei riitä. Tutkimuksella voidaan tuottaa taulukoitavissa olevia tuloksia, joiden pohjalta kielentutkijan on mahdollista esittää tilastoituihin tuloksiin pohjaava arvio. Kielentutkijalla tulisi siis olla tietämystä tilastotieteestä. Yleisesti todennäköisenä hyväksyttävä tulos on 95 prosentin vastaavuus tuloksissa, mutta rikostutkinnallisesta näkökulmasta sekään ei aina ole riittävä todennäköisyys. (Olsson 2004, 18–19.)

³ Tiililä (2014) ei tarkenna tekstissään, mitä analyysimenetelmiä hän tarkoittaa viitatessaan kirjallisuuden analyysin välineisiin.

⁴ Kyseinen viranomaistaho valvoo Isossa-Britanniassa mm. rautateitä, niiden työntekijöitä ja matkustajia (British Transport Police). Olssonin (2009, 55) mukaan BTP:ltä oli saatavissa käyttökelpoinen aineisto junan alle jättäytyneiden itsemurhaviestejä. Viestien aitoudesta ei jää juuri epäilystä, sillä niihin liittyvillä itsemurhilla on usein silminnäkijöitä ja ne voidaan siksi luotettavasti todeta itsemurhiksi.

Olsson (2004, 18–19) havainnollistaa hypoteettisesti, kuinka tilastollista todennäköisyyttä voidaan hyödyntää kirjoittajan tunnistamisessa. Ensinnäkin tutkija tarvitsee analyysinsa kohteeksi materiaalia, joka on relevanttia analyysin kannalta. Jos halutaan tunnistaa, kuka on tekstin mahdollinen kirjoittaja, analyysi kohdistuu tähän kyseiseen tekstiin. Sen kieltä verrataan pääepäillyn sekä usean muun potentiaalisen epäillyn teksteihin, joiden tausta, ammatti ja koulutustausta vastaavat toisiaan. Tässä yhteydessä Olsson ei selitä tekstintutkimuksen metodologiaa, mutta kertoo, että sen tulee olla sellainen, että luotettavia huomioita kirjoittajan tunnistamiseksi voidaan tehdä. Paitsi että kunkin epäillyn tekstiä tulee verrata analyysin kohteena olevaan tekstiin, niitä on verrattava myös toisiinsa, jotta voidaan saada luotettavia tuloksia. Mikäli mahdollista, tekstejä olisi hyvä olla yhdeltä epäillyltä useampia, mikä lisää tulosten luotettavuutta. Kunkin epäillyn teksteistä lasketaan keskiarvo, ja keskiarvoa verrataan tunnistettavan tekstin keskiarvoon. Tämän jälkeen tutkijan tulee arvioida, mikä merkitys saaduilla luvuilla on tulosten kannalta; voidaanko mahdollinen kirjoittaja perustellusti tunnistaa vai ei, ja minkälaisia tulkintoja saaduista tuloksista voidaan tehdä.

Forensisen lingvistiikan tutkimuksella voi olla useita erilaisia tavoitteita, kuten kirjoittajan tunnistaminen. Tämä voi liittyä esimerkiksi plagiaattiepäilyjen tutkimiseen tai tekstiväerennöstapauksiin, joissa erehdyttämistarkoituksessa pyritään käyttämään jonkun toisen ihmisen kirjoitus- tai esitystapaa. (Salmi-Tolonen 2008, 384.) Jokaisella kielenkäyttäjällä on oma, vuosien saatossa kartutettu laaja aktiivinen sanavarastonsa. Yksilöiden sanavarastot ovat vaihtelevia paitsi sanaston sisällön myös sanojen käytön suhteen. Vaikka jokaisella on puhuessaan ja kirjoittaessaan mahdollisuus käyttää mitä tahansa sanaa, ihmisillä on tapana tehdä itselleen tyypillisiä sananvalintoja ja käyttää tiettyjä sanoja toistensa yhteydessä. Tekstin yhteydessä on saatavissa tietoa tai vihjeitä, jotka rajoittavat suuresti mahdollisten kirjoittajien määrää. Tästä seuraa oletus, että olisi mahdollista tunnistaa yksilö kielen perusteella, ikään kuin kieli olisi verbaalinen sormenjälki. (Coulthard 2004, 431–432.) Tästä kielikuvasta ja sen sisältämästä ajatuksesta on esitetty kritiikkiä, johon keskityn luvussa 4.2.

Olsson (2004, 7) huomauttaa, että forensisen lingvistiikan ala on vielä nuori ja uusi, mutta eri puolilla maailmaa yliopistot ovat alkaneet huomioida sen opetusohjelmissaan. Myös viranomaiset ovat alkaneet ymmärtää sen tärkeyden. Coulthardin (2004, 431) mukaan Jan Svartvikin 1960-luvulla tekemä tutkimus oli merkittävä forensiseen tarkoitukseen hyödyn-

netyn lingvistisen kirjoittaja-analyysin kannalta, mutta sen jälkeen tieteenalalla oli hiljaista neljännesvuosisadan ajan (ks. myös luku 3.1.1). Yhdysvaltalainen tutkija Roger Shuy julkaisi merkittäviä tutkimuksia 1990-luvulla, ja samaan aikaan ala alkoi kasvaa merkittävästi. Yhä useammin lakimiehet ja tuomioistuimet alkoivat hyödyntää kielentutkijoiden apua tapauksissa, joissa kirjoittajan identiteetti kyseenalaistettiin. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi väärennetyiksi epäiltyjen itsemurhakirjeiden, nimettömien kirjeiden ja tekstiviestien tutkiminen sekä plagioinnista epäiltyjen opiskelijoiden esseiden tarkistaminen.

Olssonin mukaan ala kasvoi merkittävästi 1990-luvun alusta lähtien, ja samansuuntaisesta kehityksestä puhuu myös Salmi-Tolonen (2008, 375) artikkelissaan. Hän kuvailee, että ”runsaan viidentoista vuoden aikana oikeustapauksissa eri puolilla maailmaa on yhä useammin käännytty lingvistien puoleen”. Sekä Olssonin että Salmi-Tolosen tarjoama aika-haarukka viittaa siis samoihin vuosikymmeniin. Salmi-Tolonen (eml.) kertoo, että kielentutkijoita on hyödynnetty riita- ja rikostapauksissa silloin, kun puheen tai tekstin merkitysisällöistä on syntynyt erimielisyyttä. Erityisesti valamiesjärjestelmää käyttävissä englanninkielisissä common law -maissa käytäntö on yleistynyt. Samoin kielentutkijat ovat kyseisissä maissa vaikuttaneet siihen, että vakuutusyhtiöt ja lainlaatijat ovat muokanneet ilmaisuaan selkeämmäksi riitatapausten välttämiseksi.

2.2.3 Forensisen lingvistiikan hyödyntämiä kielentutkimuksen suuntauksia

Forensisen lingvistiikan tutkimusmenetelmät ovat hyvin moninaisia. Tiirilän (2014) mukaan kyse on soveltavan kielentutkimuksen osa-alueesta. Yleensä soveltavan kielitieteen ominaispiirteinä pidetään sitä, että sen tavoitteena on ratkaista jokin kieltä tai kielenkäyttöä koskeva konkreettinen ongelma. Kyse ei ole yhtenäisestä tieteenalasta, koska kielellä ja kieliongelmillä on merkitystä hyvin erilaisissa yhteyksissä. (Häkkinen 2003, 20.) Tiirilä (2014) huomauttaakin, että kielentutkijan huomio voi periaatteessa kiinnittyä mihin tahansa tekstin tai siinä käytetyn kielen piirteeseen, tai jopa tekstin visuaalisiin ratkaisuihin. Tässä luvussa esittelen muutamia kielentutkimuksen suuntauksia ja käsitteitä, jotka ovat forensisen lingvistiikan tutkimuksen kannalta keskeisiä.

Tiirilän (2014) mukaan tekstintutkimus muodostaa tieteellisen kehyksen tutkinnassa. Tekstintutkimus on hyvin laaja kielentutkimuksen ala, joten nostan tässä yhteydessä esiin vain muutamia keskeisiä termejä ja tutkimusnäkökulmia. Tutkimuksen kohteena olevia kielenpiirteitä tulee tarkastella tekstikokonaisuus, tekstilaji ja kielenkäytön tilanne huomioiden.

Tekstikokonaisuutena käsitetään jokin tietty, rajattu teksti (erotettuna käsitteen *teksti* laajasta merkityksestä, jolloin se voi tarkoittaa rajaamatonta määrää kieltä). Yksittäistä tekstiä puolestaan on vaikea käsitellä ilman, että sen tekstilaji määritellään. Tekstilajin käsitteellä on pitkä historia humanistisessa tutkimuksessa. Arkielämässäänkin tekstit jaotellaan usein esimerkiksi ruokaohjeiksi, romaaneiksi, runoiksi tai sähköpostiviesteiksi, ja yleensä teksteistä puhuttaessa tekstin laji tuodaan esiin. Mikäli teksti on nimetty jonkin tekstilajin edustajaksi, muttei vastaakaan sisällöltään lajinsa tyypillistä edustajaa, lukijan huomio kiinnittyy tähän ristiriitaan. Tieteellinen luokittelu voi kuitenkin poiketa arki luokittelusta. (Shore & Mäntynen 2006, 9–12.) Forensisen lingvistiikan tutkimuksen kannalta tutkijan on tärkeää tuntea erilaisia tekstilajeja ja niille tyypillisiä piirteitä. Tiililän (2014) mukaan analyysin tuloksena voi olla se, että tutkija toteaa tutkimuskohteinaan olevien tekstien poikkeavan huomattavasti siitä, millaisia saman tekstilajin tekstit tyypillisesti ovat. Esimerkiksi eri viranomaisten käyttämät tekstilajit ja asiakirjapohjat ovat tyypillisesti niin vakiintuneita, että niissä ilmenevät poikkeamat nousevat esiin.

Yksi tärkeistä käsitteistä on *konteksti* (Tiililä 2014). Sen merkitys liittyy kielenkäytön tilanteeseen. Kontekstilla tarkoitetaan teksti- tai lauseyhteyttä (KS s. v. *konteksti*). Konteksti on moniulotteinen käsite. Se voi tarkoittaa lauseyhteyttä eli kielellistä kontekstia, ja tästä voidaan käyttää myös nimitystä *koteksti*. Se voi viitata tilannekontekstiin eli kielenulkoiseen ympäristöön, joka voi olla esimerkiksi puhetilanne. Lisäksi puhutaan kulttuurisesta kontekstista, johon kuuluvat esimerkiksi puhujan ammatti, koulutus ja muut sosiaaliset tekijät. (Savolainen 2001.) Kirjoittajan ja kirjoitustilanteen arvioinnissa kontekstin huomioiminen on tärkeää, mutta samalla on muistettava kielen manipuloinnin mahdollisuus. Analysoimalla tekstiä voidaan tutkia sitä, minkälaisessa ympäristössä se on tuotettu. Tutkija voi myös ennustaa, minkälaisia tekstejä syntyy tietyissä olosuhteissa tai tietynlaisen kirjoittajan tuotoksena. (Tiililä 2014.)

Toinen tärkeä tutkimusala on sosiolingvistiikka (Tiililä 2014). Se on tieteenala, joka yhdistää kielentutkimuksen ja yhteiskunnan. Sen kohteina ovat ensisijaisesti kielen käyttö ja sen käyttäjät, ei kielisysteemi ja kielen rakenne. Alana se on laaja, siihen sisältyvät kielen vaihtelun ja muutoksen tutkiminen, kielen käyttö kulttuuri-ilmiönä, asenteet ja oikeakielisyys sekä sosiaaliset verkostot ja monikielisyys. (Raumolin-Brunberg 2004, 24.) Ala jakautuu mikro- ja makrososiologiseen tutkimukseen. Ensin mainittu keskittyy kielelliseen vuorovaikutukseen puhetilanteen, osallistujien ja kanssakäymisen muodon näkökulmasta. Jälkimmäinen puolestaan keskittyy esimerkiksi vähemmistökielten asemaan, kieliyhteisön

sosiaaliseen kerrostuneisuuteen sekä kielellisen vajavuuden syihin. (Savolainen 2001.) Sosiolingvistiikka pohjaa käsitykseen, että kieli tai sen tietty variantti on ryhmän tunto-merkki ja näin ollen ihmiset, jotka puhuvat samaa kieltä, kuuluvat jollakin tavoin yhteen. Vaikka kielistä, esimerkiksi suomen tai ruotsin kielestä, tavataan puhua ikään kuin ne olisivat yhtenäisiä ja kieliyhteisössä samanlaisina toistuvia systeemejä, kielenkäyttötilanteissa on todellisuudessa paljon alueellista ja sosiaalista vaihtelua. Suomalaisen henkilön puhekieli sisältää lähes aina piirteitä, joista paljastuu hänen syntymä- tai kotipaikkansa, vaikka henkilö yrittäisi puhua yleispuhekieltä. Variaatioita synnyttäviä ja selittäviä tekijöitä ovat erityisesti sosiaalinen ja maantieteellinen tausta, ikä, koulutus ja sukupuoli. (Häkkinen 2003, 22–23.)

Yksilön tunnistamisen näkökulmasta lingvistiset tekijät, kuten murrepiirteet, tietylle sosiaaliselle tai etniselle ryhmälle tyypilliset piirteet tai yksilölliset piirteet, ovat huomioitavia asioita. Yksilöllisiä piirteitä kutsutaan idiolektisiksi piirteiksi. (Salmi-Tolonen 2008, 379.) Yksilön kielenkäyttötapa erottuu muista samaa kieltä puhuvista piirteidensä vuoksi. Idiolektia voi kutsua yksilömurteeksi. (KS s. v. *idiolekti*.) Idiolektisia piirteitä ovat esimerkiksi sananvalinnat, täytesanat, toistot ja tauotus. Osa näistä piirteistä on orgaanisia, osa puolestaan opittuja ja osa juontuu tilannetekijöistä. (Salmi-Tolonen 2008, 379.) Salmi-Tolosen (1999, viitattu teoksessa Keinänen 2010, 8⁵.) mukaan orgaanisilla piirteillä tarkoitetaan ruumiinrakenteeseen, anatomiaan, fysiologiaan, äänihäiriöihin, puhehäiriöihin, ikään ja sukupuoleen kytköksissä olevia tekijöitä. Opittuja vaikuttajia puolestaan ovat asuinpaikka, idiolekti, dialekti, kaksikielisyys ja sosiolekti. Tilannetekijöitä ovat terveydentila, lääkkeet, sairaudet, stressi, nautintoaineet, huumeet, puhetilanne, tunteet, asenteet ja ennako-odotukset. Salmi-Tolosen (2008, 379) mukaan oppimalla omaksuttuja murrepiirteitä voidaan verrata murreatlakseen, jollainen on laadittu Suomen alueellisista murteista. Yksilön käyttämän kielen paikallistaminen murrepiirteiden perusteella ei tosin liene nykypäivänä yksiselitteistä. Kotimaisten kielten keskus määrittelee murteet kielen alueellisiksi muodoiksi, ja ne ovat syntyneet aikana, jolloin suuri osa ihmisistä eli ja teki työtä samassa kylässä tai pitäjässä. Nykyisin muun muassa väestön liikkuminen ja tehokas tiedonvälitys on vaikuttanut siihen, että murre-erot ovat tasoittuneet. Toisaalta murteita käytetään edelleen usein identiteetin korostamiseksi, ja niiden rinnalle on kehittynyt kielimuotoja, jotka ovat sidoksissa esimerkiksi puhujan ammattiin, ikään ja tilanteen muodollisuuteen. Joiltain osin

⁵ Keinänen määrittelee väitöstutkimuksessaan käsitteet orgaaninen, opittu ja tilannetekijä. Hän määrittelee ne Salmi-Tolosen (1999) tutkimuksen pohjalta, mutta mainitsee, ettei Salmi-Tolonen kerro työssään niiden lähdettä.

forensisen fonetiikan tutkimus on päällekkäistä lingvistisen tutkimuksen kanssa, mutta akustiset piirteet puheessa eivät pelkästään riitä yksilön tunnistamiseen (Salmi-Tolonen 2008, 379).

Tiililän (2014) mukaan tekstin visuaaliset ratkaisut voivat olla tutkinnan huomion kohteena. Tieteellisessä tutkimuksessa puhutaan multimodaalisuudesta. Mikä tahansa kielellisiä ja visuaalisia viestintäkeinoja yhdistelevä esitys voi olla multimodaalinen dokumentti. Esimerkiksi sarjakuvan ilmaisussa yhdistyy teksti ja kuva, ja toisaalta puheen ja eleiden yhteistoimintaa keskustelussa voidaan myös pitää multimodaalisuutena. Useat eri tekstilajit, kuten kuvamainokset, televisiouutiset ja lehtiartikkelit, perustuvat multimodaalisuudelle. Myös kirjoitettu kieli voi olla multimodaalista, erityisesti silloin, jos sen typografia tai tila välittää merkityksiä. (Mikkonen 2012, 296.) Matoesian (2010, 541–557) käsittelee artikkelissaan multimodaalisuutta forensisen lingvistiikan näkökulmasta. Matoesian (2010, 541) huomauttaa, että kehonkielen merkitystä tuodaan harvoin esiin tutkittaessa oikeudellisessa ympäristössä käytettyä kieltä. Hänen mukaansa oikeudellinen diskurssi on paljon muutakin kuin pelkästään sanallista kieltä, ja kieli ja ruumiillinen käytös toimivat yhdessä semioottisina⁶ kumppaneina. Multimodaalisuus käsittää kirjoitetun kielen, materiaaliset esineet, tekniset välineet, ilmeet ja muut semioottiset muodot sekä eleet, katseen ja henkilön asennot, joihin Matoesian artikkelissaan keskittyy. Hän tarkastelee niiden yhteenpunoitumista raiskauksen uhrin sanalliseen kerrontaan tuomioistuinkäsittelyssä. Matoesianin (2010, 556) mukaan multimodaalisuuden tuominen forensisen lingvistiikan tutkimuksen piiriin tuo mahdollisuuden tarkastella sitä, kuinka uhri voi dramatisoida kertomaansa rytmisesti monimutkaiseksi, interaktiiviseksi ja emotionaalisesti vetoavaksi narratiiviksi. Matoesianin sanoo, että hänen artikkelinsa analyysi uhrin kerronnan vakuuttavuudesta osoittaa, että multimodaalisten keinojen analysoinnilla on merkitystä paitsi raiskaustapausten oikeudenkäyntien tarkastelussa myös oikeudellisen diskurssin tutkimuksessa laajemmin.

2.2.4 Asiantuntijatodistelun säännöksiä

Oikeudenkäymiskaaren luvussa 17 säädetään todistelusta. Asiantuntijaa voidaan kuulla todistajana, kun kyse on kokemussäännöistä, jotka vaativat erityisiä tietoja ja kun niitä so-

⁶ Semiotiikka on tieteenala, jonka tutkimuskohteena on merkkien, tekstien ja merkkijärjestelmien toiminta. Luonteeltaan se on monitieteinen ja eri tieteenaloilla laajasti hyödynnetty. Semiotiikka avaa näkökulman kulttuurissa, yhteiskunnassa ja luonnossa merkitseviin ilmiöihin. (Veivo & Huttunen 1999, 7.)

velletaan ilmenneisiin seikkoihin. Asiantuntijan tulee olla rehellinen ja alallaan taitavaksi tunnettu. Asiantuntija antaa lausuntonsa kirjallisesti, mutta tuomioistuimien voi edellyttää asiantuntijan kuulemista lisäksi suullisesti tuomioistuimissa. Tämä voi olla tarpeen asiantuntijan lausunnon epäselvyyksien, puutteellisuuksien tai ristiriitaisuuksien poistamiseksi, tai jos tuomioistuin katsoo sen muuten tarpeelliseksi tai jos asianosainen pyytää sitä eikä kuuleminen ole ilmeisen merkityksetöntä. (Oikeudenkäymiskaari 17:34–35 §, 1.1.1734/4.)

Laissa mainitut erityisiä tietoja vaativat kokemussäännöt ovat koulutuksen ja kokemuksen kautta saatuja, ne eivät kuulu tavallisen yleissivistykseen tai elämänpiiriin. Tyypillisesti asiantuntijatodistelu liittyy esimerkiksi DNA-, veri-, käsiala- tai ääninäytteisiin. (Jokela 2015, 308–309). Asiantuntijoina voivat toimia siis monipuolisesti eri alojen asiantuntijat, kielentutkija on yksi esimerkki heistä (ks. myös luku 2.1). Lausunnon antaminen kirjallisesti on perusteltua, jotta sekä tuomioistuin että asianosaiset voivat paremmin perehtyä sen sisältöön (Vuorenpää 2012, 129). Lausunto on myös helpommin ymmärrettävissä kirjallisessa muodossa (Rautio & Frände 2016, 236).

Asiantuntijalausunnon suullisen kuulemisen kriteerit *tarpeellisuus* ja *ilmeinen merkityksettömyys* ovat hyvin avoimia. Oikeuskäytännön mukaan ilmeisen merkityksettömyyden tai tarpeellisuuden arviointi perustuu sille todistusarvolle, joka asiantuntijan lausunnolle annetaan. Korkeimman oikeuden ennakkotapauksissa on jonkin verran esitetty perusteluja ilmeisen merkityksettömyyden tulkinnasta⁷, mutta tuomioistuimen katsomasta tarpeellisuudesta ei niinkään. Käytännössä suulliselle todistelulle voi olla tarve esimerkiksi silloin, jos asiassa on useita asiantuntijatodistajia, ja he ovat antaneet ristiriitaisia lausuntoja. Mahdollista on myös, että asiantuntija on antanut lausuntonsa valmistelun aikana, ja se perustuu vähäisempään selvitykseen kuin mitä pääkäsittely tarjoaa. Tällöin asiantuntija voi täydentää lausuntoaan pääkäsittelyssä ilmenneiden faktojen pohjalta. Lisäksi suullisessa kuulemisessa mahdolliset lisäkysymykset saattavat parantaa todistusarvoa. (Vuorenpää 2012, 129–134.) Salmi-Tolonen kuitenkin huomauttaa, että yleisesti ottaen kieliasiantuntijan puoleen käännytään rikostapauksissa usein liian myöhäisessä vaiheessa, esimerkiksi vasta silloin, kun asia on edennyt hovioikeuteen (Miettunen 2015).

Solan (The Centre for Forensic Linguistics 2008) kuvailee lingvistin asemaa Yhdysvalloissa omien kokemustensa pohjalta, ja vaikka sikäläiset toimintamenetelmät tuomioistuimissa

⁷ Ks. KKO 1998:1, KKO 2002:35 ja KKO 2003:35.

ovat erilaisia kuin Suomessa, hänen huomioillaan voi olla merkitystä myös yleisemmällä tasolla. Kieliasiantuntija voi toimia Solanin sanojen mukaan eräänlaisena kielen oppaana tuomarille tai valamiehistölle. Ei-kieliasiantuntijan kyky puhua kielestä voi olla riittämätön, vaikka hän kykenisikin tarkastelemaan sitä intuitiivisesti. Pohjimmiltaan merkityksellistä ei ole kieliasiantuntijan mielipide. Kyse on siitä, että asiantuntija voi toimia tuomarin apuna ja esitellä kiistana olevan ilmiön tavallisen kielen erikoistapauksena. Ilman lingvistin apua tuomarin ei olisi mahdollista nähdä asiaa tästä näkökulmasta.

Solan (The Centre for Forensic Linguistics 2008) antaa esimerkin mainoksesta, jossa oli mainostettu painonpudotukseen tarkoitettua tuotetta. Mainoksen mukaan tuotteella oli mahdollista saavuttaa *significant weight-loss* eli suomennettuna 'huomattava' tai 'merkittävä painonpudotus' (MOT Englanti s.v. *significant*). Solanin (The Centre for Forensic Linguistics 2008) mukaan *significant* tarkoittaa samaa kuin *important*, joka on suomennettavissa sanoilla 'tärkeä' tai 'merkittävä' (MOT Englanti s.v. *important*). Voinee olettaa, että tässä yhteydessä nimenomaan 'merkittävä' on perusteltu suomennos.

Kiistanalaiseksi tuli, tarkoitettiinko mainoksella kuitenkin pikemminkin sitä, että kyseessä on *substantial weight-loss* eli suomennettuna 'tuntuva', 'huomattava' tai 'oleellinen painonpudotus' (MOT Englanti s.v. *substantial*). Solanin (The Centre for Forensic Linguistics 2008) mukaan kyseisillä sanoilla ei monissa tapauksissa ole merkityseroa, sillä "the reason that weight loss is 'significant' is because it's 'substantial'". Painonpudotus on siis merkittävä siksi, että se on huomattava. Solan huomauttaa, että näin ei kuitenkaan tarvitse välttämättä olla, sillä voidaan myös sanoa "a small but significant amount of weight" eli "pieni mutta merkittävä paino(määrä)". Painonpudotuksessa pienikin määrä voi olla merkittävä, mutta ei huomattava (small but substantial). Solanin mukaan sanojen käyttöyhteyksien ja käyttötapojen tutkimisessa hyödynnettiin keskeisten sanomalehtien artikkeleista koottua korpusaineistoa. Sen avulla oli mahdollista perustella sanojen merkitysero. Korpus tarkoittaa kielitieteessä tutkimuksen aineistoksi valittua kokoelmaa kielenainesta (KS s.v. *corpus*). Niitä hyödynnetään kieltä koskevien hypoteesien testaamisessa (Tieteen termipankki s.v. *corpus*). Korpuksia hyödyntämällä on mahdollista tarkastella sitä, minkälaisissa yhteyksissä sanoja käytetään. Sanakirjat ja sanastot sen sijaan usein esittävät sanat kontekstistaan irrallisina yksikköinä, mikä on vastoin kielen olemusta (Jantunen 2009, 356). Niistä ei siksi ole välttämättä Solanin selostaman analyysin kaltaisessa tilanteessa apua.

3 RIKOSTAPAUKSIA ULKOMAILTA JA SUOMESTA

Luvussa 3.1 esittelen kaksi ulkomaalaista rikostapausta. Molemmat tapaukset ovat paljon julkisuutta saaneita ja ne ovat alan kehityksen kannalta merkityksellisiä. Luvussa 3.2 esittelen kaksi suomalaista rikostapausta viimeksi kuluneilta vuosilta.

3.1 Ulkomaisia rikostapauksia

3.1.1 Timothy John Evansin tuomio ja Svartvikin analyysi

Lundin yliopiston emeritusprofessori Jan Svartvik julkaisi vuonna 1968 tapaustutkimuksen *The Evans Statements: A Case Study for Forensic Linguistics* liittyen walesilaisen Timothy John Evansin tapaukseen. Olssonin (2004, 15) mukaan Svartvik otti kyseisen englanninkielisen termin *forensic linguistics* käyttöön, ja Svartvikin työ tekstuaalisen muuntelun (textual alteration) saralla oli urauurtava. Hänen työnsä esittely on aiheen historiallisen ulottuvuuden kannalta perusteltua.⁸ Svartvik (1968, 19) kuvailee tutkimuksensa olevan ensisijaisesti kielitieteellistä ja vain toissijaisesti oikeudellista. Artikkelissa ei esitetä selkeitä lopputuloksia, mutta Svartvik nostaa esiin ongelmakohtia ja kielenpiirteitä, jotka ovat hänen mukaansa huomionarvoisia.

Marraskuun 30. vuonna 1949 Timothy John Evans saapui walesilaisen kaupungin Merthyr Tydfilin poliisiasemalle ja ilmoitti tappaneensa vaimonsa Beryl Evansin. Tapauksen johdosta aloitettiin rikostutkinta, ja poliisi kuulusteli Evansin neljä kertaa. Kuulustelujen yhteydessä kirjoitettiin kuulustelukertomukset, jotka luettiin lukutaidottomalle Evansille ääneen ja jotka hän allekirjoitti. Kertomuksista kaksi ensimmäistä kirjattiin samana päivänä 30.11.1949 Merthyr Tydfilissä Evansin saavuttua asemalle ja kaksi jälkimmäistä Notting Hillissä Englannissa 2.12.1949. Jälkimmäisiin kuulusteluihin kirjattujen tunnustusten perusteella Evansia epäiltiin vaimonsa ja myöhemmin myös tyttärensä murhasta. Heidät oli molemmat kuristettu. Tammikuussa 1950 hänet tuomittiin tyttärensä murhasta, ja hänet hirtettiin Pentonvillen vankilassa maaliskuussa 1950.

Tapauksen tutkintaa jatkettiin Evansin kuoleman jälkeen, kun maaliskuussa vuonna 1953 Evansin perheen talossa Rillington Placessa Notting Hillissä asuneen naapurin John Christien asunnosta uusi vuokralainen löysi kolmen naisen ruumiit. Tämän jälkeen poliisi löysi

⁸ Myös Salmi-Tolonen (2008, 384) huomioi Svartvikin tutkimuksen artikkelissaan.

Christien vaimon ruumiin asunnon lattian alta sekä kahden muun naisen ruumiit puutarhasta. Myöhemmin samana vuonna Christie tuomittiin vaimonsa murhasta ja hirtettiin. (Svartvik 1968, 1, 17–18.)

Christie tunnusti Beryl Evansin murhan ja antoi lausunnon, jossa tunnusti myös muita murhia. Hänen kertomuksensa mukaan Beryl Evans oli pyytänyt Christieltä apua itsemurhan tekemisessä, mutta lopulta Christie oli surmannut tämän itse kaasulla ja kuristamalla ja väittänyt Evansille, että Beryl Evans oli tappanut itsensä. Christie kertoi sanoneensa Evansille, että poliisi tulisi epäilemään Evansia vaimonsa surmaamisesta, ja Evans oli sanonut Christielle huolehtivansa vaimon ruumiin kuljettamisesta pois. (Svartvik 1968, 40–41.)

Asian käsittely julkisuudessa jatkui edelleen, ja Christien oikeudenkäynnin jälkeen asianajoneuvos Scott Henderson johti selvitystä, jonka mukaan Evansin syyllisyydestä perheensä murhaan ei ollut epäilystä, ja että Christien kertomus Beryl Evansin kuolemasta oli sekä epäluotettava että epätosi. Parlamentin alahuoneessa käydyn väittelyn jälkeen Henderson tuotti täydentävän raportin selvitykseensä. Tapauksesta käytiin runsaasti keskustelua julkisuudessa, ja sisäministeri esitti Korkeimman oikeuden tuomarille Sir Daniel James Brabinille vaatimuksen julkisesta selvityksestä. Vuoden 1965 Brabinin raportissa kerrottiin olevan enemmän kuin todennäköistä, että Evans murhasi vaimonsa, mutta yhtä lailla enemmän kuin todennäköistä, ettei Evans murhannut tyttärtään. Lokakuussa 1966 sisäministeri Roy Jenkins armahti postuumisti Evansin. (Svartvik 1968, 1, 17–18.)

Svartvik (1968) on liittänyt artikkeliinsa tapausta koskevassa virallisessa raportissa liitteenä olleet kuulustelukertomukset. Avaan tässä yhteydessä kuulustelutilannetta ja kuulustelukertomuksen syntytapaa, jotta sen merkitys poliisin tutkinnan kannalta selviää lukijalle. On syytä huomioida, että kuvaamani kuulusteluihin liittyvä lainsäädäntö ja toimintatavat vastaavat nykyistä tilannetta Suomessa, ja Svartvik käsittelee tutkintaa, joka on tehty 1940- ja 1950-luvulla Isossa-Britanniassa. Kuitenkin Evansin kertomukset ovat syntyneet samaan tapaan hänen kertominaan ja poliisin kirjaamina.

Poliisin suorittamat tutkinnat jakaantuvat rikoksia selvittävään esitutkintaan sekä poliisitutkintaan, jolla viitataan esimerkiksi kuolemansyyn selvittämiseen sekä palonsyöntutkintaan, joissa ei välttämättä ole taustalla rikosepäilyä (Ellonen & Karstinen & Nykänen 1996, 1). Esitutkinnasta säädetään esitutkintalaissa (22.7.2011/805), ja sen luvussa 7 säädetään kuulustelusta ja kuulusteltavan oikeuksista ja velvollisuuksista. Esitutkinnassa poliisi kuu-

lustelee rikoksen uhreja eli asianomistajia, rikoksesta epäiltyjä sekä todistajia. Kuulustelussa poliisin tavoite on saada kuulusteltavalta tietoonsa tosiasioita tutkittavasta asiasta ja kirjata ne sitten kuulustelupöytäkirjaan kuulustelukertomukseksi. Rikoksesta epäillyn henkilön kuulustelussa osa kertomusta voi olla rikoksen tunnustaminen, mutta keskeisin tavoite on silti saada kuulusteltava kertomaan kaikki, mitä hän kyseessä olevasta tapahtumasta pystyy kertomaan. Esitutkinnassa on tavoitteena selvittää objektiivinen totuus. Toisaalta kuulustelukertomusten totuudellisuuden arviointi on viime kädessä tuomioistuimen, ei poliisin, tehtävä. (Ellonen ym. 1996, 1, 6–7.)

Kuulustelutilanteessa teksti muotoutuu puheesta kirjoitukseksi (Helenius 2014, 23). Jönsson ja Linell (1991) tarkastelevat tutkimuksessaan sitä, kuinka dialogisesti syntynyt suullinen kuulustelukertomus ja kirjalliseen muotoon poliisin kirjaama kuulustelukertomus eroavat toisistaan. Heidän (eml., 419, 430) mukaansa kirjalliset kertomukset ovat eräänlaisia hybridejä: ne on kirjoitettu tietynlaisella tyyllillä, jossa on sekä virkakielisiä että puhekielisiä muotoja. Kun suullinen kertomus muokataan kirjalliseen muotoon, sisältö muuttuu epäselvästä tarkaksi, epäjohdonmukaisesta johdonmukaiseksi ja kronologiseksi sekä emotionaalisen sijaan objektiiviseksi kuvaukseksi tapahtumien kulusta.

Ensimmäinen kuulustelukertomus sisältää Evansin kuvauksen siitä, miten hänen vaimonsa oli lokakuun alussa vuonna 1949 kertonut Evansille olevansa raskaana ja haluavansa tehdä abortin. Evans oli kieltänyt häntä tekemästä sitä, mutta vaimo oli Evansin kertoman mukaan kuitenkin yrittänyt. Lisäksi vaimo oli uhannut, että mikä abortti ei onnistuisi, hän tappaisi itsensä ja Evansien lapsen Geraldinen. Seuraavana päivänä Evans oli lähtenyt töihin ja pysähtynyt aamulla kahvilaan. Kahvilassa hänen luokseen oli tullut mies, joka oli Evansin kerrottua tilanteesta antanut hänelle pullon, jonka sisältö auttaisi vaimoa abortin tekemisessä. Evans kertoi vaimonsa löytäneen pullon hänen takkinsa taskusta kotona, ja Evans oli kertonut, mitä pullossa oli. Hän oli kuitenkin kieltänyt vaimoaan ottamasta juomaa. Seuraavana päivänä hän oli lähtenyt töihin ja vaimo oli jäänyt kotiin. Kun Evans oli illalla palannut kotiin, talo oli ollut pimeänä ja hän oli löytänyt vaimonsa makaamasta sängystä elottomana. Hän kertoi siirtäneensä vaimonsa yöllä alakertaan ja ulos asunnosta. Hän oli tiputtanut vaimonsa pää edellä etuoven luona olevaan viemäriin ja sulkenut viemäriin. Kertomuksen lopussa Evans kuvailee, ettei mennyt enää töihin, vaan järjesti lapsensa hoitoon ja myi huonekalunsa pois. Tämän jälkeen hän tuli poliisiasemalle tunnustamaan tekonsa. (Svartvik 1968, 8–9.)

Poliisi kävi etsimässä ruumista Evansin asunnon viemäristä, mutta kannen nostamiseen oli tarvittu kolme miestä, eikä ruumista ollut etsinnöistä huolimatta löytynyt. Kun Evansilta myöhemmin kysyttiin, kuinka hän siirsi kannen yksin, hän kertoi uuden version tapahtumista. (Svartvik 1968, 16.) Toisessa kertomuksessa Evans kertoi, että ensimmäisen kertomuksen tapahtumat olivat totta muuten, mutta eivät kahvilassa tavatun miehen ja vaimon ruumiin hävittämisen osalta. Evans kertoi tavanneensa alakerran naapurin Christien noin viikkoa ennen vaimonsa kuolemaa, ja tämä oli kertonut tietävänsä, että Evansin vaimo yritti abortoida lapsensa lääketablettien avulla. Christie oli kertonut tuntevansa lääketiedettä ja voivansa auttaa asiassa. Evans oli kieltäytynyt tämän avusta, mutta kuullut myöhemmin samana päivänä vaimoltaan, että tämäkin oli puhunut Christien kanssa asiasta. Evans oli kieltänyt vaimoaan pyytämästä apua Christieltä, johon vaimo oli vastannut, että hän aikoi hankkiutua lapsesta eroon ja luotti Christieen asiassa. 8. marraskuuta Evans oli ollut lähdössä töihin, ja vaimo oli pyytänyt häntä kertomaan mennessään Christielle, että kaikki oli kunnossa. Evans oli tehnyt näin ja lähtenyt töihin. Kun hän illalla oli tullut kotiin, Christie oli odottanut häntä rappusissa ja kehottanut häntä menemään yläkertaan. Evans oli löytänyt vaimonsa sängystä peitettynä ja todennut tämän olevan kuollut. Christie siirsi ruumiin toiseen asuntoon ja sanoi hankkiutuvansa siitä eroon tiputtamalla sen kaivoon. Christie oli lisäksi sanonut, että mikäli vaimon ruumis löytyisi, Evans joutuisi ongelmiin poliisin kanssa. Evans järjesti Christien avustuksella lapsensa nuorelle pariskunnalle hoitoon kaksi päivää tapahtuman jälkeen, erosi työstään ja alkoi järjestellä huonekalujen myyntiä, sillä Christien mielestä hänen tuli lähteä Lontoosta muualle. (Svartvik 1968, 10–12.) Tämä on ainoa kertomus, jonka Evans oikeudenkäynnissä myönsi olevan kokonaisuudessaan totta (Svartvik 1968, 25).

Poliisi teki uuden etsinnän Evansien asunnolle ja löysi Beryl Evansin ja Evansien tyttären ruumiit pesuhuoneesta. Evansille näytettiin heidän yltään riisuttuja vaatteita. Tämän jälkeen häntä kuulusteltiin kahdesti. (Svartvik 1968, 16; Prior 2010.) Kolmas kertomus on hyvin lyhyt, vain yhden kappaleen mittainen. Siinä Evans kertoi, että hänen vaimonsa oli ottanut useita velkoja ja hän oli kyllästynyt siihen. Evans oli siksi tappanut vaimonsa kuristamalla köydenpätkällä ja siirtänyt ruumiin alakerran asuntoon, jossa asunut mies oli tuolloin ollut sairaalassa. Sen jälkeen hän oli odottanut, että Christiet olivat menneet nukkumaan ja siirtänyt ruumiin pesuhuoneeseen. Vaimon surmaaminen oli tapahtunut tiistaina 8. marraskuuta, ja hän kertoi kuristaneensa heidän lapsensa solmiolla kaksi päivää myöhemmin torstaina ja siirtäneensä myös hänen ruumiinsa pesuhuoneeseen Christieiden mentyä nukkumaan. (Svartvik 1968, 13.)

Neljännän kertomuksen alussa Evans kuvaili tarkasti hänen ja hänen vaimonsa välisiä riitoja rahasta sekä vaimon velkaantumisista ja talousasioiden laiminlyönnistä. Ensimmäisessä kappaleessa hän kertoi heidän välisistä riitelyistä ja siitä, miten hänen vaimonsa oli päivää ennen surmaa uhannut lähteä heidän lapsensa kanssa isänsä luokse ja jättää Evansin yksin. Toisessa kappaleessa Evans kertoi, että seuraavana päivänä hän oli tullut töistä, ja hänen vaimonsa oli aloittanut saman tien riidan uudestaan, jolloin Evans kertoi lyöneensä tätä kasvoihin. Vaimo oli lyönyt häntä takaisin, ja tästä Evans kertoi suuttuneensa, ottaneensa köydenpätkän ja kuristaneensa vaimonsa. Tämän jälkeen hän kertoi, kuinka vei ensin vaimonsa ruumiin sängylle ja kuljetti sen myöhemmin illalla alakerran asuntoon. Ruokittuaan lapsen hän palasi käärimään ruumiin pöytäliinaan ja piilotti sen talon ulkopuolella olevaan pesutupaan. Kolmannessa kappaleessa Evans kertoi, että näiden tapahtumien jälkeen hän meni keskiviikkona ja torstaina töihin ja hoiti lastaan. Neljännessä kappaleessa hän kertoi, että torstaina hän kuristi lapsensa solmiollaan. Hän piilotti tyttärensä ruumiin yöllä pesutupaan. Viidennessä kappaleessa hän kertoi, että seuraavana päivänä hän järjesti huonekalujensa myynnin ja lähti Paddingtonin asemalta junalla Cardiffin kautta Merthyl Valeen setänsä luokse ja myöhemmin ilmoittautui poliisille. (Svartvik 1968, 13–16.)

Svartvik (1968, 19) kertoo useiden ihmisten epäilleen kahden jälkimmäisen kuulustelukertomuksen aitoutta sillä perusteella, että nimenomaan tunnustusten sisältäneiden kertomusten kieli oli sellaista, mitä ei olisi voinut olettaa lukutaidottoman käyttävän, ja että niiden sisäisissä tyyllillisissä seikoissa oli suuria eroja. Svartvikin tavoitteena on tarkastella työssään sitä, voiko kielellisen analyysin avulla löytää vahvistusta näille intuitiivisille huomioille. Svartvik (eml.) huomauttaa, että erityisinä ongelmoina analyysissa on aineiston vähäinen määrä (yhteensä 4861 sanaa) ja Evansin lukutaidottomuus.

Svartvik (1968, 20–22) sanoo, että eri kirjoittajien tyyli näkyvät paitsi tekstin yksittäisten sanojen kirjoitusasuissa myös laajemmissa yksiköissä, kuten lauserakenteissa. Kun suullista kertomusta kirjoitetaan kirjalliseen muotoon, kirjoittaja muokkaa kertomusta tiedostaen tai tiedostamattaan. Evansin kertomuksissa esimerkiksi kellonaikaa ilmaisevissa ajanilmauksissa on sellaista vaihtelua, jonka voi olettaa johtuvan kirjaukset tehneiden poliisien erilaisesta kirjoitustavasta. Erityisesti neljännän kuulustelukertomuksen ilmaisut ovat sellaisia, ettei lukutaidoton Evans niitä todennäköisesti olisi käyttänyt. Niissä kellonajat on merkitty numeroilla ja aamu- ja iltapäiväaikoja tarkoittavilla *a.m.*- ja *p.m.* -lyhenteillä. Kahdessa ensimmäisessä kertomuksessa hänen ajanilmauksensa on kirjattu sanallisesti auki, esimerkiksi muodossa *at ten o'clock*.

Svartvikin (1968, 22–24) mukaan teksteissä on sellaisia spontaanin puhekielen piirteitä, joiden voi olettaa olevan lukutaidottoman ihmisen käyttämiä. Niitä ovat esimerkiksi kaksoiskielto kahdessa ensimmäisessä tekstissä (”*She never said no more about it then,...*”), verbien virheelliset aikamuodot, joita esiintyy kaikissa neljässä kertomuksessa (”*She asked me where Beryl and the baby was.*”) sekä relatiivipronominien virheellinen käyttö neljännessä kertomuksessa. Lisäksi lausunnoissa on puhekielisyyspiirteitä, kuten tiettyjen sanastollisten piirteiden toistuvuutta. Toisaalta erityisesti kahdessa viimeisimmässä lausunnossa on käytetty ilmauksia, joita lukutaidoton tuskin käyttäisi. Tällaisia ovat esimerkiksi ilmaukset *in a fit of temper* ja *in his presence*.

Svartvikin (1968, 25) mukaan analyysin kannalta keskeisiä lausuntoja ovat toinen ja neljäs lausunto. Toisen lausunnon Evans väitti oikeudessa olevan kokonaisuudessaan tosi, ja neljäs lausunto sisältää oletetut tunnustukset. Niiden sisältö on ajallisesti osittain yhtäläinen, vaikka ne sisältävätkin hyvin erilaiset kuvaukset Evansin vaimoon ja tyttäreeseen kohdistuneista teoista ja Evansin osallisuudesta.

Svartvik (1968, 30, 45–46) keskittyy analyysissään lauseiden yhdistämisen tapoihin ja niiden funktioon virkkeissä. Tekstit jaetaan osiin, ja osien välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja vertaillaan tilastoimalla lausetyyppejä ja niiden esiintymistä. Johtopäätöksissä Svartvik toteaa, että neljännessä kertomuksen vaiheet, joissa Evans tunnustaa tekonsa, ovat lauserakenteiltaan poikkeavia verrattuna kertomuksen muita tapahtumia kuvaileviin kohtiin. Nämä kohdat ovat neljännessä kertomuksessa sisällöltään myös samankaltaisia kuin toisena kirjatussa kertomuksessa, ja myöhemmin oikeudessa Evans myönsi, että neljännessä kertomuksen tietyt kohdat olivat sisällöltään totuudenmukaisia, mutta nimenomaan osuus tunnustuksesta ei ollut totta.

Tapauksesta kirjoitetussa virallisessa raportissa tuodaan esiin Evansin kertomia syitä sille, miksi hän antoi poliisille epätosia lausuntoja, ja mitkä osuudet hänen neljännessä kertomuksessaan ovat totta ja mitkä eivät. Ensimmäinen, kolmas ja viides kappale olivat hänen mukaansa sisällöllisesti totta. Sen sijaan toisessa ja neljännessä kappaleessa kertomiensa asioiden hän väitti olevan epätosia, ja sisällöllisesti kappaleet vastaavat myös kolmatta kuulustelukertomusta. Valehtelunsa syyksi hän kertoi, että hän oli ollut järkyttynyt kuuluttuaan poliisilta, että myös hänen tyttärensä oli kuollut. Hän arveli, ettei ollut kuulustelussa ymmärtänyt, mitä oli poliisille puhunut. Hän oli myös pelännyt, että poliisit pahoinpitelisi-

vät hänet, ja tätä hän oli pelännyt jo kolmatta kertomusta antaessaan. Mainituissa kappaleissa myös Svartvik havaitsee poikkeamia lauserakenteissa verrattuna tosina pidettyihin kertomuksen osiin, joten Svartvikin mukaan hänen analyysinsä korreloi tapauksesta kirjoitetun raportin huomioiden kanssa. Syitä kielellisille poikkeamille Svartvik ei tutkimukseensa vahvista. (Svartvik 1968, 45–46.)

Svartvik (1968, 46) nostaa esiin kolme perustetta, joiden vuoksi varmoja johtopäätöksiä ei voi aineiston perusteella tehdä. Ensinnäkin materiaalin vähäisyyden vuoksi mahdollisia vertailuperusteita on teksteissä hyvin rajallisesti. Toisekseen tekstien tuottamisympäristö on kielellisesti hyvin keinotekoinen, sillä kirjoittajina on ollut kaksi todennäköisesti vähäisen koulutustaustan omannutta poliisimiestä, jotka ovat kirjanneet kirjalliseen muotoon lukutaidottoman ihmisen puhetta. Kolmanneksi Svartvikin mukaan käytettävissä on liian vähän tutkittua tietoa siitä, kuinka kieltä käytetään eri tilanteissa, minkä vuoksi tulkin-tojen tekeminen tuloksista on hankalaa.

Kyseinen tapaus on tullut hyvin tunnetuksi mediassa, sitä on käsitelty useissa kirjoissa ja siitä on kuvattu myös elokuvia. Huolimatta Evansin kuolemanjälkeisestä armahduksesta hänen tuomiotaan ei ole kumottu oikeudessa virallisesti, vaikka Evansin sukulaiset ovat tätä toivoneet. Kun tapausta viimeksi vuonna 2004 oikeudellisesti käsiteltiin, todettiin, ettei hovioikeuskäsittely tuottaisi todellista hyötyä Evansin sukulaisten ja julkisen keskustelun näkökulmasta. (Prior 2010.)

3.1.2 Unabomberin kirjepommit Yhdysvalloissa

Coulthardin (2004, 432) mukaan yksi varhaisia ja vakuuttavia esimerkkejä idiolektisten sanaesiintymien (idiolectal co-selection) tutkimuksen forensisesta hyödyntämisestä on Unabomberin tapaus. Vuosien 1978 ja 1995 välillä Yhdysvalloissa lähetettiin useita pommeja. Keskimäärin niitä lähetettiin yksi vuodessa, ja lähettäjä käytti nimimerkinä kirjainyhdistelmää FC. Huhtikuuhun 1995 mennessä pommilähetysten uhreina oli kuollut kolme ihmistä ja loukkaantunut yli 20. Vaikka pommeja oli lähetetty yhteensä 16, niistä oli saatu hyvin vähän vihjeitä tekijästä, eivätkä lukuisat yleisövihjeet olleet auttaneet tutkinnassa eteenpäin. Alun perin FBI:n psykologiset profiloijat esittivät arvion, että tekijä työskenteli erilaisissa töissä ja matkusteli paljon. 1990-luvulla epäiltiin, ettei kyse olisi yksittäisestä tekijästä vaan ryhmittymästä. (Vahvanen 2015.)

Aluksi tapauksilla ei vaikuttanut olevan mitään yhteyttä toisiinsa, mutta useiden vuosien kuluttua FBI huomasi, että pommien saajat olivat toistuvasti joko yliopistoissa tai lentoyhtiöissä työskenteleviä ihmisiä. Englanninkielisten sanojen *universities* ja *airlines* johdosta tuntematonta tekijää alettiin kutsua FBI:ssä UNABOMB-nimellä. Myöhemmin nimeksi vakiintui Unabomber. (Coulthard 2004, 432; Vahvanen 2015.) Tapauksen parissa työskenteli lopulta yli 150 tutkijaa, ja uhrien taustoja ja pommeihin liittyviä olosuhteita tutkittiin tarkasti. Tekijän tunnistaminen oli kuitenkin vaikeaa, sillä hän vaikutti näkevän vaivaa, jottei olisi jättänyt potentiaalisia todisteita. Pommit oli rakennettu osista, joita saattoi hankkia lähes mistä vain. Myöhemmin todettiin, että uhrinkin oli valittu sattumanvaraisesti. Sukupuolikin oli pitkään epäselvä, ja vaikka tekijän oletettiin todennäköisesti olevan mies, FBI:llä oli myös naisepäilyjä. Kaikista epävarmoista olettamuksista huolimatta FBI piti hyvin varmana oletusta, että tekijä olisi kotoisin mahdollisesti Chicagosta ja elänyt myöhemmin Salt Lake Cityn ja San Franciscon alueilla. (FBI 2008.) Pommeista kaksi ensimmäistä räjähti Chicagossa Northwestern-yliopiston kampuksella, ja kolmas pommi oli sijoitettuna American Airlinesin lennolle 444 Chicagosta Washingtoniin. Kyseinen pommi ei räjähtänyt kunnolla eikä siksi aiheuttanut kuolonuhreja. Vuonna 1993 kaksi peräkkäistä pommia lähetettiin Kaliforniasta, mikä sai viranomaiset uskomaan, että tekijä asuisi Pohjois-Kaliforniassa. FBI lähetti tuolloin kymmeniä agenteja San Franciscoon. (Vahvanen 2015.)

Vuonna 1995 Washington Post, New York Times ja Penthouse-lehti vastaanottivat postitse 35 000 sanaa sisältäneen manifestin, jonka otsikkona oli *Industrial Society and its Future*⁹. Se sisälsi kritiikkiä teknologian hyödyntämisestä yhteiskunnassa, ja siinä esimerkiksi epäiltiin ihmisen kehittävän tulevaisuudessa itseään älykkäämmän koneen, jota ei voitaisi enää hallita. Tekijä väitti olevansa Unabomber ja ilmoitti, että mikäli manifesti julkaistaisiin, hän lopettaisi pommien lähettämisen. Silloinen FBI:n johtaja sekä oikeusministeri hyväksyivät päätöksen julkaista manifesti, jotta tekijästä voitaisiin saada lisää vihjeitä. Syyskuussa 1995 Washington Post ja New York Times julkaisivat manifestin. (Coulthard 2004, 432; FBI 2008; Vahvanen 2015.)

Tuhannet ihmiset ottivat FBI:hin yhteyttä ja ilmoittivat potentiaalisista epäilyistä (FBI 2008). Kolme kuukautta manifestin julkaisemisen jälkeen FBI:hin otti yhteyttä mies, joka

⁹ Savukeidas-kustantamo on julkaissut manifestin suomeksi nimellä *Teollinen yhteiskunta ja sen tulevaisuus* (2005).

epäili tekstin kirjoittajan olevan hänen veljensä, jota hän ei ollut tavannut tuolloin kymmeneen vuoteen. Erityisenä piirteenä hän oli pitänyt manifestissa käytettyä ilmaisua *cool-headed logician* (suom. ’kylmäpäinen loogikko’). (Coulthard 2004, 432; Vahvanen 2015.) David Kaczynskin mukaan kielessä oli piirteitä, jotka muistuttivat hänen veljensä Theodorin hänelle ja muille perheenjäsenille lähettämien kirjeiden kieltä (Farhi 2015). Hän tarjosi kirjeitä ja muita veljensä kirjoittamia dokumentteja FBI:n käyttöön (FBI 2008). FBI:n tutkija, profiloija (ja myöhemmin forensinen lingvisti) James Fitzgerald työskenteli Unabomberin tapauksessa ja oli osaltaan vaikuttamassa FBI:n päätökseen julkaista manifesti. Fitzgerald analysoi manifestin syntaksia eli lauserakenteita, sananvalintoja ja muita kielellisiä piirteitä ja rajasi siten potentiaalisten epäiltyjen joukkoa. Teksteissä käytettiin esimerkiksi sellaisia sanoja kuin *broad* naisesta ja *negro* afro-amerikkalaisista. Tämän perusteella Fitzgerald esitti karkean arvion henkilön iästä. Fitzgerald löysi tusinoittain huomiota herättäviä yhtäläisyyksiä Kaczynskin ja Unabomberin käyttämästä sanastosta. Veljen tekemän huomion lisäksi tällaisia olivat esimerkiksi sanat *chimerical*, *anomic* sekä tunnetun sanonnan *You can’t have your cake and eat it too* vähemmän tunnettu versio *You can’t eat your cake and have it too*. (Hitt 2012.)

Theodore ”Ted” John Kaczynski syntyi 1942 ja hän oli ollut jo lapsena hyvin lahjakas koulussa. Hän oli mennyt 16-vuotiaana opiskelemaan Harvardin yliopistoon ja jatkanut opintojaan Michiganin yliopistossa ja valmistunut tohtoriksi. (Vahvanen 2015.) David Kaczynski kertoi veljensä kasvaneen Chicagossa ja opettaneen Kalifornian yliopistossa Berkeleyssä, jonne myös kaksi pommeista oli lähetetty. Hän oli työskennellyt matematiikan apulaisprofessorina. (Vahvanen 2015). Lopetettuaan työnsä Ted Kaczynski oli asunut lyhyen aikaa Salt Lake Cityssä, ja sen jälkeen hän oli muuttanut veljesten yhdessä rakentamaan, alkeellisesti varustettuun taloon Lincolnin kylän lähelle Montanan osavaltioon. Kielen piirteiden analyysin tulokset sekä tiedot Ted Kaczynskin elämästä ja pommituksiin liittyneistä olosuhteista takasivat perusteet suorittaa kotietsintä Kaczynskin asunnolle. (FBI 2008.) Fitzgeraldin mukaan kyseinen tapaus oli ensimmäinen kerta, kun tekstianalyysin tuotoksena saatua todistetta hyödynnettiin Yhdysvalloissa oikeudessa (The Centre for Forensic Linguistics 2009).

FBI etsi ja pidätti Theodore Kaczynskin huhtikuussa 1996. Kun hänen asuntonsa tutkittiin, sieltä löydettiin pommien osia, 40 000 sivua käsinkirjoitettuja päiväkirjasivuja, jotka sisälsivät pomminteko-ohjeita sekä kuvauksia Unabomberin teoista, ja yksi valmiiksi rakennettu pommi. (FBI 2008.) Yksi asunnosta löydettyistä teksteistä oli 300-sanainen lehtijuttu,

joka käsitteli manifestin aiheita ja joka oli kirjoitettu kymmenen vuotta aikaisemmin. FBI:n tutkijoiden¹⁰ mukaan manifestin ja kyseisen tekstin kielessä oli merkittäviä yhtäläisyyksiä. Niissä esiintyi samoja sanastollisia ja kieliopillisia piirteitä sekä sanaliittoja (fixed phrases), joiden myötä FBI perusteli kirjoittajan olevan sama molemmissa teksteissä. (Coulthard 2004, 432–433.)

Oikeudenkäynnissä myös Theodore Kaczynskin puolustus hyödynsi lingvistiä, ja tämän arvion mukaan kielellisille piirteille ei voinut antaa todisteena painoarvoa, sillä kuka tahansa voi käyttää koska tahansa kaikkea käytettävissä olevaa sanastoa (ks. myös luku 2.2.2), eikä sanaston yhtäläisyyksien perusteella voi siksi väittää tekijän olevan sama. Lingvisti nosti 12 sanaa ja ilmausta¹¹ kritiikin kohteeksi ja väitti, että ne voisivat esiintyä missä tahansa tekstissä. Niitä olivat *at any rate, clearly, gotten, in practice, moreover, more or less, on the other hand, presumably, propaganda, thereabouts* sekä *argu-* ja *propos-* vartaloiset sanat. FBI hyödynsi sanaston käytön tarkastelussa internetiä, joka sisälsi tuolloin vain pienen osan nykyisestä sisällöstään. Dokumentteja, jotka sisälsivät yhden tai useamman mainitun sanan tai sanaliiton, löytyi yhteensä noin kolme miljoonaa. Kun haku rajattiin dokumentteihin, jotka sisälsivät kaikki mainitut sanat ja sanaliitot, hakutuloksia saatiin yhteensä 69, ja niiden tarkastelu osoitti, että ne olivat kaikki internetissä julkaistuja versioita manifestista. Tutkimuksen tulos kyseenalaisti puolustuksen lingvistin väitteen siitä, että tekstin tuottaminen perustuisi puhtaasti avoimeen valintaan. Lisäksi se osoitti idiolektisten sanaesiintymien forensisen tutkimuksen mahdollisuudet kirjoittajan tunnistuksessa. (Coulthard 2004, 432–433.)

Kaczynskin terveydentila herätti huomiota oikeusprosessin aikana. Ainakin kolme psykiatria teki tutkimustensa perusteella arvion, että Kaczynski kärsi paranoidisesta skitsofreniasta. Kaczynskin asianajajat yrittivät vedota oikeudenkäynnissä hänen mielenterveyden ongelmiinsa, mitä Kaczynski ei hyväksynyt. Tuomarin mukaan oikeudenkäynti oli viivästynyt kahteen otteeseen Kaczynskin ja hänen asianajajiensa erimielisyyksien johdosta. Kaczynski esitti lisäksi pyynnön, että voisi itse edustaa itseään oikeudessa, mutta tuomari linjasi, että pyyntö esitettiin liian myöhään ja oli yritys edelleen viivyttää tahallisesti oikeudenkäyntiä. Myöhemmin saman päivän aikana Kaczynski myönsi syyllisyytensä kaikkiin ri-

¹⁰ Coulthard (2004, 433) viittaa tekstissään monikossa useisiin tutkijoihin, eikä nimeä ketään yksittäisiä henkilöitä.

¹¹ Coulthardin (2004, 433) artikkelissa ei selitetä, miksi lingvisti otti huomionsa kohteeksi juuri nämä sana ja sanaliitot.

koksiin, joista häntä syytettiin, ja tunnusti olevansa Unabomberina tunnetuksi tullut henkilö. Liittovaltion syyttäjän mukaan puolustus oli jo aiemmin oikeudenkäynnin aikana esittänyt toiveen sopimuksesta, mutta hallitus oli torjunut pyynnöt. Kun Kaczynski suostui tunnustukseen sillä ehdolla, ettei häntä tuomittaisi kuolemaan, sopimus hyväksyttiin. Teoiltaan hän oli halunnut vastustaa modernia teknologiaa. Hänet tuomittiin piirikunnan tuomioistuimessa Sacramentossa vuonna 1998 useista rikollisista teoista elinkautiseen vankeusrangaistukseen. (Booth 1998; Vahvanen 2015.)

3.2 Suomalaisia rikostapauksia

3.2.1 Carl J. Danhammerin tapaus

Vuonna 2014 Pirkanmaan käräjäoikeudessa käsiteltiin petosrikosta, josta epäiltynä oli liikemies Carl J. Danhammer. Poliisin suorittama esitutkinta oli kestänyt lähes vuoden ja materiaalia oli kertynyt tuhansia sivuja. (Pernu 2014.) Tapaukseen liittyi kaksi uhria. Toinen heistä oli Rovaniemellä asuva mies, joka oli rakennuttanut rivitaloasuntoja Lappiin ja alkanut myydä niihin lomaosakkeita. Mies ei saanut hakemaansa rakennuslupaa lomakylänsä laajentamiseen, mutta vastaanotti useilta eri henkilöiltä fakseja, joissa häneltä pyydettiin satojatuhansia euroja. Rahojen oli tarkoitus kattaa mainos-, maanmittaus ja rakennuslupakuluja, ja vastineeksi miehelle luvattiin suuria avustuksia esimerkiksi EU:lta ja Rovaniemen kaupungilta. Fakseja oli leimattu salaisiksi, ja niiden lähettäjäiksi oli merkattu esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön virkamiehiä. Allekirjoituksina fakseissa oli esimerkiksi Topi, Maire, hallitusneuvos KG Peltola, Ystävä Savosta, kiinteistö- ja rakennusarkkitehti Eija K. Jorppo sekä Väyrynen. (Pernu 2014.) Carl J. Danhammer oli kuitenkin ainoa koko nimellään ja yhteystiedoillaan teksteissä esiintynyt henkilö (Silfverberg 2014).

Miehen asiainhoitajana toimi Danhammer, ja myös hänelle mies maksoi tuhansia euroja rahaa. Rikostutkinnassa eräs todistaja kertoi, että mies oli tavannut Danhammerin Espanjassa, mutta Danhammer itse kertoi heidän tavanneen Rovaniemellä. Joka tapauksessa miehet olivat ystäväystyneet ja liikkuneet paljon Rovaniemellä yhdessä. Danhammer oli luvannut auttaa miestä rakennusprojektissaan. Danhammer kertoi miehelle, että asioiden hoitaminen vaati palkkioita ja lahjuksia, ja väitti itse laskuttavansa vain matka- ja edustuskuja. Mies toimitti fakseissa mainituille nimimerkeille käteissummia Danhammerin kautta sekä maksoi Danhammerin ilmoittamia kuluja. Mies siirsi rahoja tilille, joka oli Danhammerin vaimon, Paula Danhammerin nimissä, sekä antoi rahakuoria Danhammerin toimitettavaksi. Lisäksi Danhammer maksatti miehellä poronlihoja ja väitti, että toimitti ne

virkamiehille Etelä-Suomeen. Niihin kului yhteensä kymmenentuhatta euroa vuosien varrella. Vuonna 2010 miehen varat alkoivat olla vähissä, ja tuolloin Danhammer yritti vielä nostaa miehen nimissä kaksi 25 000 euron pikalainaa pankeista. Kun tämä ei onnistunut, mies alkoi saada kirjeitä, joiden sävy oli uhkaava. (Pernu 2014.)

Poliisin esitutinnan ollessa jo käynnissä syksyllä 2011 Danhammer yritti vielä saada miehen allekirjoittamaan paperin, jossa tämä olisi vakuuttanut luopuvansa kaikista rikossyytteistä ja myöntänyt samalla Danhammerille 60 000 euron lainan. Miehen nimissä syyttäjänvirastoon lähetettiin kirje, jossa väitettiin, ettei Danhammer perheineen ollut tehnyt miestä kohtaan mitään rikosta. (Pernu 2014.)

Pernun (2014) artikkelin mukaan työ- ja elinkeinoministeriössä ei ollut töissä Topi-nimistä virkamiestä, hallitusneuvos KG Peltolaa tai kiinteistö- ja rakennusarkkitehti Eija K. Jorppoa. Myöskään Mairen työpaikkoja ERP rahoitus, EU rahastot toiminnat yrityksille ja toimimille, EU:n laki- ja talousosasto ja ERAK-osasto ei ollut olemassa. Esitutkinnassa poliisi päätteli faksien järjestysnumeroiden perusteella, että ne oli lähetetty samasta laitteesta. Mies ei saanut fakseja Danhammerin ollessa ulkomailla. Danhammerilta takavarikoitiin muistitikku, jolta löytyi Mairelta saatu viesti. Poliisi halusi kuitenkin muiden todisteiden ohella tarkastella itse viestien sisältöä, ja tekstit annettiin Kotimaisten kielten keskuksen tutkijan Ulla Tiililän tarkasteltaviksi. Yhteensä viestejä oli 101.

Silfverbergin (2014) jutun mukaan Tiililän tarkastelemaan materiaaliin sisältyi fakseja, sähköpostiviestejä ja kirjeitä. Tiililän mukaan lukuprosesseja on kyseisen kaltaisessa tapauksessa useita vaihtoehtoisia. Hän kertoo ensin kiinnittävänsä huomion tekstin tyyliin ja siihen, mistä se koostuu. Huomio kiinnittyy sanoihin ja lauserakenteisiin ja siihen, onko tekstin tyyli arkista vai muodollista, tai käytetäänkö tekstissä murteita tai slangia.

Tiililän havaitsi esimerkiksi, että teksteissä oli paljon kirosanoja, mikä oli epäodotuksenmukaista, kun tekstien väitettiin olevan virkamiesten kirjoittamia. Lisäksi tekstit sisälsivät paljon kirjoitusvirheitä, kuten yhdyssanavirheitä. Lausunnossa Tiililä totesi olevan epätodennäköistä, että ”löytyisi 12 kirjoittajaa, joista suurin osa toimisi viranomais tehtävissä, mutta kukaan ei esimerkiksi hallitsisi kirjoitetun yleiskielen normeja eikä hallinnon tekstilajeja.” Teksteissä toistuivat erikoiset lauserakenteet. Niissä oli *no-* ja *kuitenkin-*sanoilla alkavia lauseita, ja *kuten-*sanana sisältäviä lauseenaloituksia, esimerkiksi *kuten kerroin*, *kuten ymmärrätte* ja *kuten totesimme*. Viesteissä oli lyhyitä, vain yhden virkkeen mittaisia

kappaleita. Nimitykset, joilla miestä kutsuttiin, olivat tyyliään värikkäitä, kuten *Sir*-titteli tai *paroni*. Vaikka viranomaiset harvoin kirjoittavat itsestään minä-muodossa, teksteissä tällaista ensimmäisen persoonan viittausta käytettiin usein. Vertailuaineistona oli Danhammerin poliisille lähettämiä sähköposteja. Niiden kielioppivirheet ja retoriikka olivat samanlaisia kuin miehen saamissa viesteissä. (Pernu 2014.)

Silfverbergin (2014) jutussa Tiililä huomauttaa, että tekstien väitettyjen kirjoittajien ja vastaanottajan välille rakentui vuorovaikutussuhde, joka oli hyvin manipulatiivinen. Kirjoittajat korostivat, että he pyrkivät toimillaan auttamaan miestä ja näkivät vaivaa hänen puolestaan. Teksteissä puhuttiin voitelurahoista, lahjoista ja salaisista kirjekuorista.

Tiililä todisti keväällä 2014 oikeudessa, ja lausunnossaan hän sanoi olevan todennäköistä, että viestit oli kirjoittanut sama ihminen. Syyttäjänä toimineen Kari Frilanderin mukaan tuomion kannalta Tiililän tekstianalyysi oli ratkaisevassa asemassa. Samassa oikeudenkäynnissä käsiteltiin myös toiseen uhriin, liikemies Vesa Keskiseen kohdistunutta petosta. Danhammer oli saanut Keskiseltä 90 000 euroa, jotka hän oli pyytänyt saadakseen maksettua Ghanan tullille maksun tuomastaan kultaerästä sekä maksakirroosilääkkeensä. Käräjäoikeus tuomitsi Danhammerin törkeästä petoksesta ehdolliseen vankeuteen vuodeksi ja kahdeksaksi kuukaudeksi, 60 tunniksi yhdyskuntapalveluun sekä maksamaan korvauksia taloudellisista vahingoista 276 895 euroa. Danhammer valitti hovioikeuteen, joka lievensi tuomiota poistaen yhdyskuntapalvelun. Ratkaisuun vaikutti se, että Danhammer myönsi syyllisyytensä. (Pernu 2014; Silfverberg 2014.)

3.2.2 James Hirvisaaren tuomio kiihottamisesta kansanryhmää vastaan

Viimeksi kuluneina vuosina mediassa on ollut esillä tapauksia, joissa poliitikkoja on epäilty erilaisista rikoksista liittyen heidän internetissä julkaisemiinsa kirjoituksiin. Tässä luvussa esittelen James Hirvisaaren kirjoitukseen liittyvän hovioikeuden ratkaisun perusteluihin. Vuonna 2010 James Hirvisaari julkaisi Uuden Suomen internetsivustolla blogikirjoituksen otsikolla Kikkarapäälle kuonoon. Hirvisaarta epäiltiin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan (RL 11:10 §). Hirvisaari toimi tuolloin Asikkalan kunnanvaltuutettuna ja oli ehdolla vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Hän toimi perussuomalaisen kansanedustajana kaudella 2011–2015. (Hirvisaari 2017.)

Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan säädettiin vuonna 2010 (RL 11:10 §, 212/2008) seuraavasti: ”Joka yleisön keskuuteen levittää lausuntoja tai muita tiedonantoja, joissa uhaan, panetellaan tai solvataan jotakin kansallista, rodullista, etnistä tai uskonnollista ryhmää taikka niihin rinnastettavaa kansanryhmää, on tuomittava *kiihottamisesta kansanryhmää vastaan* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.” Laki ehti muuttua pykälän osalta vuonna 2011 (ks. RL 11:10 § 13.5.2011/511), mutta koska uusi laki ei johda aiempaa lievempää lopputulokseen, molemmat oikeusasteet sovelsivat teko aikaan voimassa ollutta rikoslakia¹².

Tapausta käsiteltiin Päijät-Hämeen käräjäoikeudessa vuonna 2010 ja valituksen myötä se eteni Kouvolan hovioikeuteen, joka antoi ratkaisunsa joulukuussa 2011. Hovioikeuden ratkaisun keskeinen kysymys oli, täyttääkö kirjoitus kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön vai onko kirjoitus tulkittavissa poliittiseksi mielipiteeksi, joka on esitetty sananvapauden rajoissa. (KouHO 2012:9.)

Verkkosivustolla julkaistu teksti sisälsi seuraavat kappaleet:

Valitettavasti hillittömän muslimimaahanmuuton myötä Suomessakin tulee olemaan lisääntyvässä määrin myös ihka aitoa rasismia, joka kohdistuu varsinkin juutalaisiin mutta myös kantaväestöön ja muihin etnisiin ryhmiin. Ja kaupan päälle syrjintää, sietämätöntä ylimielisyyttä ja huonoa käytöstä, vihaa, naisten alistamista, lasten silpomista, seksuaalista häiriköintiä ja vähemmistöjen vainoa, mellakointia, lippujen polttelua, älämölöä, huumeita, ryöstelyä, raiskausrikoksia, pedefiliaa, polygamiaa, lapsiavioliittoja, häpeäväkivaltaa, rituaaliteurastuksia, ruuskimisrangaistuksia, kivityksiä ynnä muita läpeensä inhottavia ja umpikieroutuneita tapoja ja ilmiöitä. Lopulta jopa itsemurhapommituksia ja terrorismia. Siis jos emme tanssi tasan tarkkaan heidän pillinsä mukaan.

Väkivalta on kieli, jota ei sivistyneessä maailmassa hyväksytä. Sen sijaan islamissa vihan ja väkivallan kulttuuri on sisäänrakennettuna ja jatkuvasti voimassa pyhän sodan käsitteenä. Niiden yhteensovittaminen on mahdotonta, kokeilu loppukoon.

(KouHO 2012:9.)

Syyttäjän mukaan kirjoituksessa oli syrjivä ja yleistävä väite siitä, että muslimeilla on taipumus väkivaltaisuuteen, muuhun rikollisuuteen ja terrorismiin. Tämän vuoksi kirjoitus oli ihmisryhmää solvaava ja panetteleva, koska siinä kuvattiin kansanryhmän ihmiset rikollisina ja ala-arvoisina muihin ihmisiin nähden. Lausunto loukkasi ihmisarvoa, ja lisäksi se oli kansanryhmää uhkaava otsikkonsa sisällön vuoksi. Vastaajana ollut Hirvisaari myönsi kirjoittaneensa tekstin, mutta kiisti käräjäoikeudessa syyllistyneensä rangaistavaan tekoon.

¹² Rikoslain 3 luvussa 2 §:ssä säädetään lain soveltamisesta. Lähtökohta on, että rikokseen sovelletaan rikoksen teko hetkellä voimassa ollutta lakia. Jos kuitenkin tuomittaessa on voimassa toinen laki kuin rikoksen teko aikana, sovelletaan uutta lakia, mikäli sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen.

Hän ei vastauksensa mukaan panetellut tai solvannut muslimeita, eikä kirjoitus ollut yleis-tävä. Hän kiisti, että olisi kuvannut kansanryhmään kuuluvat ihmiset rikollisina ja ala-arvoisina muihin ryhmiin nähden. Hän myös kiisti, että kirjoitus tai sen otsikko olisi ollut uhkaava, ja vetosi siihen, että kyse oli poliittisesta, sananvapauden rajoissa esitetystä mie-lipiteestä. (KouHO 2012:9.)

Päijät-Hämeen kärjäoikeus päätyi hylkäämään syytteen. Perusteluissa oikeus totesi, että riidattomia, pykälän tunnusmerkistön täyttäviä seikkoja olivat se, että Hirvisaari oli levittä-nyt tekstin yleisön keskuuteen ja että tekstissä mainitut muslimit olivat lainkohdan tun-nusmerkistössä tarkoitettu kansanryhmä. Sen sijaan keskeinen kysymys ratkaisun kannalta oli, täyttääkö kirjoitus rikoksen tunnusmerkistön osalta vaatimuksen kansanryhmän uh-kaamisesta, panettelusta tai solvaamisesta. Pykälän tulkinnassa tulee huomioida sananva-paus, joka on turvattu Suomen perustuslaissa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä YK:n ihmisoikeussopimuksessa. Sananvapaus ei kuitenkaan ole rajoittamaton, vaikka sen keskiössä onkin poliittinen sananvapaus; sitä voidaan rajoittaa vain poikkeuksellisesti. Kä-räjäoikeus huomioi Hirvisaaren poliittisen taustan sekä sen, että tämä oli kirjoittanut blogia jo useiden vuosien ajan vuodesta 2008 lähtien. Oikeus katsoi, että kyse oli poliittisesta pu-heenvuorosta. (KouHO 2012:9.)

Kärjäoikeuden perustelujen mukaan tekstin voi ymmärtää yleistyksenä kaikkia muslimeja kohtaan, sillä ilmiöiden ei kuvattu koskevan vain ääri-islamilaaisuutta. Kuitenkaan siinä ei nimenomaisesti väitetty kaikkien muslimien aiheuttavan mainittuja lieveilmiöitä, eikä siinä vaadittu, että Suomessa asuvien muslimien aseman pitäisi muuttua. Siinä ei myöskään väi-tetty, että mainittuja ilmiöitä olisi jo olemassa Suomessa. Lisäksi kärjäoikeuden tulkinta oli, että tekstiin voitiin katsoa sisältyvän mainitun katkelman lisäksi otsikko sekä Hirvisaa-ren kirjoittamat vastaukset saamiinsa kommentteihin. Koska otsikko liittyi julkisuudessa käsiteltyyn pahoinpitelytapaukseen, kärjäoikeus ei pitänyt sitä muslimien kannalta uhkaa-vana. Kommenteista puolestaan kävi oikeuden mukaan ilmi, ettei Hirvisaaren tarkoitus ollut ollut solvata ja panetella kaikkia muslimeja. Lisäksi kärjäoikeus vertasi tekstejä aiemmin käsiteltyihin Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) tuomioihin sekä Helsingin hovioikeuden tuomioihin ja päätyi ratkaisuun, että Hirvisaari olisi kyllä voinut valita kirjoitustyyliinsä ja ilmaisutapansa toisin ja että hänen kirjoitustaan ”voi joku pitää osin jopa vastenmielisenä”. Kokonaisuutena teksti ja sen yhteydessä olleet komment-teihin kirjoitetut vastaukset pysyivät kuitenkin poliittiselle tekstille sallitun liioittelun ra-joissa. (KouHo 2012:9.)

Syyttäjä valitti ratkaisusta Kouvolan hovioikeuteen. Edelleen hovioikeus katsoi, että riidatonta asiassa oli se, että kirjoitus oli levitetty yleisön luettavaksi, koska se oli julkaistu internetissä blogissa, sekä se, että kirjoitus koski RL 11:10 §:ssä mainittua kansanryhmää ja oli poliittinen. Teon tunnusmerkistön mukaisuutta pohtiessaan hovioikeus korosti poliittisen sananvapauden asemaa ja huomioi, että siihen kuuluu oikeus liioitteluun ja provokaatioon. Puolueilla on oikeus esittää kriittisiä näkemyksiä maahanmuuton ongelmista siitä huolimatta, että ne saattavat loukata, järkyttää tai aiheuttaa huolta. Kuitenkin EIT:n linjausten mukaan sananvapauden käytön tulee tapahtua velvollisuuksien ja vastuiden mukaisesti, ja poliitikkojen tulee välttää suvaitsemattomuutta ruokkivia ilmauksia. (KouHO 2012:9.)

Hovioikeuden mukaan Hirvisaaren teksti oli yleistävä ja syrjivä, sillä se kohdistui kaikkiin muslimeihin. Hän kuvasi kansanryhmän ihmiset rikollisina ja alempiarvoisina muihin nähden ja väitti, että näiden asioiden vuoksi muslimien maahanmuutto johtaa kielteisiin vaikutuksiin. Hirvisaari väitti, että oli halunnut ottaa keskusteluun kantaa, mutta hovioikeuden mukaan ongelmia ei käsitelty tekstissä asialliseen sävyyn, vaan ne liitettiin kaikkia muslimeja koskeviksi. Tekstin ilmaisut olivat omiaan ruokkimaan suvaitsemattomuutta ja aiheuttamaan halveksuntaa ja vihaa muslimeja kohtaan. Hovioikeuden mukaan kirjoitusta ei voinut pitää asiallisena kritiikkinä, eikä Hirvisaaren asema poliitikkona vähentänyt hänen vastuutaan. Hovioikeus katsoi, että teon tunnusmerkistö täyttyi, ja Hirvisaaren katsottiin panetelleen ja solvanneen muslimeja. (KouHO 2012:9.)

Hovioikeus pohti lisäksi teon tahallisuutta. Se piti selvänä, että Hirvisaari oli pitänyt varsin todennäköisenä ja siten siis ymmärtänyt, että teksti oli ollut panetteleva ja solvaava, ja että se oli ollut omiaan aiheuttamaan halveksuntaa, suvaitsemattomuutta ja jopa vihaa. Myöskään kommentteihin kirjoitetut vastaukset eivät antaneet perustetta toisenlaiseen arvioon. Hovioikeus tuomitsi näillä perustein Hirvisaaren 25 päiväsakkoon. Hirvisaari valitti tuomiosta, mutta korkein oikeus ei myöntänyt valituslupaa. (KouHO 2012:9.)

4 FORENSISEN LINGVISTIIKAN SOVELTAMINEN JA HAASTEET

Tässä luvussa kuvailen kielentutkimuksen tuomia hyötyjä ja perustelen sitä, miksi poliisissa olisi tärkeää tuntea sen mahdollisuudet tarkemmin. Tuon esiin sekä kielentutkimukseen että todisteluun liittyviä haasteita. Olen poiminut esimerkeiksi yhden korkeimman oikeuden päätöksen vuodelta 2001 ulosottoa koskevassa jutussa sekä paljon julkisuudessa olleen Ulvilan surmaksi kutsutun tapauksen. Ensin mainitussa päätöksessä on kysymys siviilioikeudellisesta asiasta, joten käsitelen sitä luvun kolme sijaan tässä luvussa. Ulvilan surman esitutkinnassa puolestaan tehtiin forensisen fonetiikan tutkimusta, mutta pohdin sitä, olisiko esitutkinnassa voinut hyödyntää lingvististä analyysia.

4.1 Forensisen lingvistiikan soveltaminen rikostutkinnassa ja tuomioistuimissa

Salmi-Tolosen (2008, 375–376) mukaan sekä tutkimussuuntauksena että toimintana forensinen lingvistiikka on vakiinnuttanut asemansa. Suomessa tuomioistuimissa on kuitenkin käytetty vain vähän kielitieteellistä asiantuntemusta. Mahdollisesti tämä johtuu ainakin osittain siitä, ettei asiantuntijatodistajien hyödyntämismahdollisuuksia yleisemmin tunneta. Keskusrikospoliisissa toimii forensisen fonetiikan asiantuntija, joka osallistuu esitutkintaan alaansa kuuluvissa asioissa. Foneetikon tutkimus voi liittyä tutkintaan (investigative) tai todisteluun (evidential), mutta harvoin tutkijalta pyydetään todistelutarkoituksessa lausuntoa tuomioistuinkäsittelyä varten, saati, että lausunto huomioitaisiin tai tutkija kutsuttaisiin asiantuntijatodistajaksi¹³. Ulkomailta tutkijoita kutsuvat todistajiksi syyttäjät tai jommankumman tai molempien asianosaisten edustajat. Ilmeisesti tavallisempaa on, että toimeksiantajana on vastaajan asianajaja. Toimintatapa on kytköksissä siihen, minkälainen menetelmä tuomioistuimessa on käytössä prosessin kulun suhteen, inkvisitorinen menetelmä eli tutkimismenetelmä (inquisitorial system) vai akkusatorinen menetelmä eli syyttämismenetelmä (adversarial system). Inkvisitoriseen menetelmään perustuvassa prosessissa aktiivinen ja hallitseva rooli on tuomioistuimella. Akkusatorisessa menetelmässä tuomioistuin puolestaan on passiivinen ja kantajana oleva syyttäjä (tai asianomistaja) on aktiivinen. (Virolainen & Vuorenperä 2016.) Coulthardin (2010) mukaan asiantuntijatodistajan rooli ja asema ei ole yksinkertainen. Suuressa osassa Euroopan maiden tutkimismenetelmää noudattavia oikeusjärjestelmiä asiantuntija on tavallisesti oikeuden nimeämä, mutta käsittelymenetelmää käyttävissä systeemeissä asiantuntijat ovat tyypillisesti osapuolten hankkimia

¹³ Salmi-Tolonen (2008, 375) kertoo Keskusrikospoliisiin liittyvien tietojen olevan peräisin Tuija Niemi-Laitiselta (nyk. Niemi), joka toimii KRP:n foneetikkona.

ja palkkaamia. Tällaisessa tilanteessa asiantuntija voi tietoisesti tai tiedostamattaan tuntea lojaaliutta toimeksi antavaa osapuolta kohtaan. Isossa-Britanniassa tuomioistuimet ovatkin siirtyneet painottamaan, että asiantuntijatodistajan aseman tulisi olla samankaltainen riippumatta eri menetelmistä. Asiantuntijoiden tulisi tiedostaa, että he ovat ensisijaisesti tuomioistuimen asialla, eivät heidät kutsuneen osapuolen. Lisäksi heitä velvoitetaan kirjamaan sekä heidän johtopäätöksiään tukevat että niitä vastaan puhuvat seikat. Lack (2008) kuitenkin huomauttaa, että usein kielentutkijat toimivat oikeudessa vastaajan todistajina, sillä todistustaakka on pienempi. Tutkija voi esittää tulostensa perusteella hyvin todennäköisen arvion siitä, että henkilö ei ole esimerkiksi tietyn tekstin kirjoittaja, tai ettei taltioitu ääni kuulu vastaajalle. Poissulkeva arvio on helpompi esittää kuin luotettava tunnistus, jonka perusteella oikeus voisi langettaa tuomion ilman, että jää järkevä epäily henkilön syyllisyydestä.

Salmi-Tolonen (2008, 385–386) huomauttaa, että sellaisten suomalaisten oikeustapausten vähäinen määrä, joissa kielelliset tulkinnat olisivat olleet tarkastelun alla ja vaikuttaneet tulkintaan, voi olla osin harhaa. Tapauksia lienee olemassa, mutta niitä ei kirjata siten, että ne olisivat helposti löydettävissä, ja ne saattavat usein jäädä alioikeuksiin. Tuolloin niistä ei saada korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä. Esimerkiksi Salmi-Tolonen nostaa vain KKO:n päätöksen 2001:100, jossa oikeus on joutunut pohtimaan ulosottolaissa käytetyn sanan *työväline* merkitystä. Tämän jälkeen on kuitenkin tullut ainakin yksi toinen päätös, KKO 2005:118, jossa oikeus on pohtinut sanan *turvaura* käyttöä. Kyseinen sana oli sisällytynyt erään yhtiön rekisteröityyn tavaramerkkiin. Yhtiö kanteli toisesta yhtiöstä, joka oli käyttänyt markkinoinnissa kilpailevasta tuotteesta nimitystä *Turvaura* tai sanan sisältämää nimitystä *Prosec-turvaura*. Korkein oikeus päätyi ratkaisussaan siihen, että *turvaura* oli jo ennen tavaramerkin rekisteröimistä ollut yleiskielen ilmaisu, eikä se siten kuulu tavaramerkin tuoman suojan piiriin. Riita-asioiden lisäksi viime vuosina on ollut esillä useita poliitikkojen kirjoittamia internetissä julkaistuja tekstejä, joihin liittyen on tehty esitutkintaa ja joita on käsitelty eri oikeusasteissa. Näissä tapauksissa on sovellettu rikoslakia ja vedetty linjaa siihen, mikä on poliittisissa kannanotoissa sallittua sisältöä ja mikä ei. (Ks. myös 3.2.2.)

KKO 2001:100. Esittelen korkeimman oikeuden tapauksen vuodelta 2001, koska siinä sanan tarkoituksen tulkinta on ollut keskiössä. Henkilöltä oli ulosmitattu ulosmittauspöytäkirjaan merkittyjen velkojen suoritukseksi hänen omistamansa henkilöauto. Hän valitti auton ulosmittauksesta Tampereen käräjäoikeuteen. Käräjäoikeus totesi, että henkilön au-

tollaan harjoittama taksiliikennetoiminta oli tarpeellista hänen perheensä toimeentulolle. Työvälineenä se tuli erottaa ulosmittauksesta. Käräjäoikeus siis hyväksyi valituksen ja kumosi ulosmittauksen.

Sisä-Suomen verovirasto valitti tuomiosta Turun hovioikeuteen ja lausui, ettei autoa voinut pitää ulosottolain 4 luvun 5 §:n 3 kohdassa tarkoitettuna työvälineenä. Saman pykälän 4 kohdan nojalla autoa ei myöskään voinut jättää ulosmittaamatta arvonsa vuoksi, eikä 5 kohdan nojalla, koska henkilö ei kyennyt hankkimaan auton avulla tarpeeksi tuloja maksaakseen veroviraston saatavat. Näillä perusteilla verovirasto vaati, että käräjäoikeuden päätös kumottaisiin. Hovioikeus ei kuitenkaan muuttanut käräjäoikeuden päätöstä. (KKO 2001:100.)

Verovirastolle myönnettiin valituslupa korkeimpaan oikeuteen, ja se toisti edellä mainitut vaatimuksensa perusteluineen. KKO:n ratkaisun keskeinen kysymys oli, onko auto henkilölle tarpeellinen työväline, jonka voisi erottaa ulosmittauksesta. Alun perin ulosottolain 4 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan velallisella oli oikeus erottaa välttämättömät työkalut ulosmittauksesta. Vuonna 1917 kyseistä pykälää muutettiin 6, 7 ja 8 §:ien ohessa siten, että ulosmittauksesta tuli erottaa tarpeelliset työvälineet. Lakivaliokunnan mietinnössä nro 5/1917 todettiin, että työkaluihin tulee lukea henkilökohtaisesti suoritettavan työn kannalta tarpeelliset työvälineet. Esimerkiksi kirjoituskone saattoi olla tällainen työväline. Lakivaliokunta vaihtoikin sanan *työkalut* sanaan *työvälineet*, jonka merkitys ei ole yhtä kapeaalainen. 1932 lakia muutettiin jälleen, mutta sanamuodot eivät vaihtuneet. (KKO 2001:100.)

Erottamista koskevaa säännöstä muutettiin uudelleen vuonna 1997. Ulosottolain 4 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla tuli mahdolliseksi erottaa työvälineisiin rinnastettavat esineet, jos ne olivat välttämättömiä velallisen toimeentulon turvaamisen kannalta ja saman pykälän 5 kohdan nojalla välttämätön esine, jolla velallisen oli mahdollista hankkia riittävästi ulosmittauskelpoista tuloa. Lain esitöissä (HE 8/1997) tuotiin esiin, että erottamis säännös vastasi tuon ajan lainsäädäntöä. Sen mukaan esimerkiksi mikrotietokone saatettiin katsoa ohjelmineen työvälineeksi, jos sen avulla hoidettiin työtehtäviä. Sen sijaan autoa ei vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan katsottu työvälineeksi. KKO:n mukaan kyseisessä tapauksessa tuli siis soveltaa tulkintaa, että henkilön auto ei ole välttämättömäksi katsottu työväline. (KKO 2001:100.)

KKO (2001:100) pohti kuitenkin ratkaisussaan, voisiko auton erottaa ulosmittauksesta ulosottolain 4 luvun 5 §:n 1 momentin kohtien 4 tai 5 perusteella. Kohdan 4 nojalla ulosmittauksesta tulee erottaa ne työvälineiksi rinnastettavat esineet, joiden arvo ei todennäköisesti ylitä ulosottoasetuksen 31 §:ssä mainittua 15 000 tai erityisestä syystä 25 000 markkaa. Edellytyksenä on lisäksi, että esine on välttämätön velallisen toimeentulon kannalta. Esitöiden mukaan auto voidaan katsoa tällaiseksi esineeksi (HE 8/1997 vp. s. 4). KKO totesi, että auto voisi tässä tapauksessa olla tällainen välttämätön esine, mutta korkean arvonsa vuoksi (100 000 mk) sitä ei tullut erottaa tämän kohdan nojalla.

Saman pykälän kohdan 5 perusteella ulosmittauksesta tulee erottaa sellaiset työvälineet, joiden avulla velallinen hankkii riittävästi ulosmittauskelpoista tuloa eikä erottamista voi pitää hakijan edun vastaisena. Veroviraston KKO:lle tekemän selvityksen mukaan henkilön velat olivat kuitenkin niin suuret, että oli ilmeistä, ettei hän kykenisi hankkimaan taksiautollaan riittävästi ulosmittauskelpoista tuloa. Tällä perusteella kyseisen lainkohdan nojalla ei ollut perusteltua erottaa autoa ulosmittauksesta. KKO kumosi ratkaisullaan käräjäoikeuden ja hovioikeuden päätökset. Asia jäi näin ollen ulosottomiehen ratkaisun varaan. (KKO 2001:100.)

Salmi-Tolonen (2008, 376) huomauttaa, että juristien ja tuomareiden on hyvä vähintäänkin tuntea kielientutkimuksen asiantuntijuusalue. Pääsääntöisesti on hyvä tietää, mitä lingvistisen tiedon ja analyysin avulla voidaan saada selville ja miten sitä voidaan hyödyntää ratkaisuun pääsemisessä ja sen perustelemisessa. Tuomarien ja lakimiesten tulkinta ei rajoitu pelkästään lakitermeihin. Esimerkiksi yllä käsitellyn korkeimman oikeuden ratkaisun tapauksessa tulkittavana olivat termit *työkalu* ja *työväline*. Laintulkinnassa tällaiset yleissanatkin ovat keskeisessä asemassa, ja joskus lakeja on tarpeen muuttaa ja tarkentaa niiden osalta. Salmi-Tolosen (eml.) mukaan asianajajien tulisi pystyä arvioimaan, milloin lingvistin asiantuntijalausunnosta tai hänen käyttämisestään asiantuntijatodistajana voisi olla hyötyä todistelussa. Jos toimeksiantajana on vastaajan asianajaja, voi olla, ettei lausuntoa hyödynnetä todistelussa, ellei se ole vastaajalle itselleen eduksi. Kun rikosprosessissa ovat käytössä akkusatorinen ja inkvisitorinen menetelmä, siviiliprosessissa puhutaan käsiteparista käsittelymenetelmä ja tutkintamenetelmä. Käsittelymenetelmän mukaisessa prosessissa asianosaiset hankkivat oikeudenkäyntiaineiston, esittävät sen ja vievät oikeudenkäyntiä eteenpäin. Asianosaiset ovat menetelmässä aktiivisia ja tuomioistuin passiivinen, ja oikeudenkäynti muodostuu asianosaisten välisestä keskustelusta. Tutkintamenetelmän mukaisessa prosessissa tuomioistuimella on oikeus olla aktiivinen prosessiaineiston hankinnan ja

prosessin ulkoisen kulun järjestämisen suhteen. Käsittelymenetelmässä aloiteoikeus kuuluu siis asianosaisille, tutkintamenetelmässä tuomioistuimelle. (Virolainen & Vuorenpää 2016.) Asianosaisten ja siis myös avustajien tietämys asian sisällöstä ja mahdollisesta näytön hankkimisesta korostuu käsittelymenetelmän mukaisissa riitaprosesseissa.

Viimeksi kuluneina vuosina maahanmuutto on ollut yhteiskunnassa paljon huomiota saanut ilmiö. Suomen monikulttuuristumista on käsitelty paljon mediassa, ja osa kannanotoista ja poliittisista näkemyksistä käsittelee ilmiötä kriittisesti ja jopa lain sallimat rajat ylittäen. Luvussa 3.2.2 käsittelen Hirvisaaren blogikirjoituksensa johdosta saamaa hovioikeuden tuomiota, mutta se ei ole ainoa lajissaan. Perussuomalaisten kansanedustaja Jussi Halla-aho julkaisi niin ikään internetissä sivustollaan kirjoituksen, jonka johdosta poliisi suoritti esitutkintaa ja epäili Halla-ahoa uskonrauhan rikkomisesta (RL 17:10 §) ja kiihottamisesta kansanryhmää vastaan (RL 10:11 §). Tapaus eteni korkeimpaan oikeuteen asti, ja Halla-aho tuomittiin molemmista rikoksista sakkorangaistukseen. (KKO 2012:58.) Tuomioiden myötä on vedetty linjaa siihen, mikä on sallittua sananvapauden nimissä ja mikä rangaistavaa kirjoittelua. Oikeuden ratkaisuja on analysoitu ainakin Vitikan (2014) suomen kielen oppiaineen pro gradu -työssä. Vitikan mukaan kielentutkimus voisi auttaa tuomioistujia esimerkiksi sen arvioimisessa, kuinka tietoisia kirjoittajat ovat olleet tekstinsä loukkaavuudesta. Kielentutkija voisi siis olla apuna etsimässä kirjoittajan tarkoitusperiä. (Vitikka 2014, viitattu julkaisussa Virtanen 2015.) Tällaisissa tapauksissa rikos käytännössä tehdään kieltä käyttämällä ja kirjoittamalla, eikä kielentutkimus ole pelkkä rikostutkinnan väline.

Solanin (2001, viitattu teoksessa Salmi-Tolonen 2008, 385; Solan 1995, 1074–1075) mukaan Yhdysvaltain Korkeimman oikeuden tuomio, tapaus *Smith v. United States*, on havainnollistava esimerkki laintulkinnasta ja siihen liittyvästä sanojen tulkinnasta. Kyse oli sanan *use* (MOT Englanti s.v. *käyttää*) tulkinnasta huumekauppaan liittyneen pidätyksen yhteydessä. Seuraamus on lain mukaan ankarampi, mikäli rikoksen yhteydessä on käytetty asetta. Tapauksessa epäilty Smith oli saapunut huumeita saadakseen tapaamiseen ja sopinut maksavansa haluamansa kokaiinin antamalla myyjille konekiväärin. Asetta oli siis ”käytetty” maksuvälineenä huumekaupassa, mutta myyjät olivat olleet agenteja ja tiedustelijoita, jotka olivat pidättäneet Smithin. Tuomarin piti ratkaista, oliko tapauksessa kyse sellaisesta aseiden käytöstä, jonka perusteella tuomiosta tulisi ankarin mahdollinen. Tuomari hyödynsi sanakirjaa tulkinnassaan ja päätyi siihen, että kyse oli lain tarkoittamasta aseiden käytöstä. Solan oli sekä juristina että lingvistinä eri mieltä tulkinnan oikeellisuudesta.

Smith valitti tuomiostaan ja valituksen keskeinen kysymys oli, onko aseiden käyttö maksuvälineenä lain tarkoittamaa käyttöä. Tuomari O'Connor perusteli enemmistön kantaa ja viittasi sanakirjamääritelmään, jonka mukaan aseiden käyttäminen kaupanteon välineenä on sen käyttämistä lain tarkoittamalla tavalla. Tuomari Scalia esitti omasta ja oikeuden eri mieltä olevien jäsenten puolesta vastineen tälle tulkinnalle. Hänen mukaansa jonkin esineen käyttämisellä viitataan normaalisti sen tavanomaisesti tarkoitettuun käyttötapaan. Jos puhutaan tuliaseiden käyttötavoista, sillä tyypillisesti tarkoitetaan aseiden käyttöä aseena (*as a weapon*). Asetta toki voidaan käyttää muutenkin, esimerkiksi vaihdon välineenä, mutta se ei ole sen tavanomaisista käyttöä. (Solan 1995, 1075–1076.)

Solan (1995, 1076) pohtii, että Scalian näkökulma ei siis ole se, etteikö aseiden käyttäminen vaihtokaupassa voisi olla aseiden käyttöä. Pikemminkin kyse on siitä, että tällainen erikoislaatuinen tapaus vie sanan *use* tulkinnan liian kauas siitä, mitä sillä yleensä tarkoitetaan. Solanin mukaan molempien tuomarien tulkinnat ovat perusteltuja, mutta käytön ymmärtäminen O'Connorin esittämällä tavalla lienee liian kaukana siitä, mitä lainsäätäjät on tarkoittaneet.

USA:n tuomioistuimissa lakia on tulkittava tavallisen yleiskielisen tulkinnan mukaan (ns. ordinary language meaning). Oletus on, että kun valamiehistö koostuu englanninkielisistä jäsenistä, he ymmärtävät kielelliset sisällöt, eikä asiantuntijan tulkintoja tarvita. Sama koskee tuomareita. (Salmi-Tolonen 2008, 385.) Solanin (The Centre for Forensic Linguistics 2008) mukaan he ovat usein haluttomia hyödyntämään asiantuntijoiden apua, sillä he kokevat osaavansa englantia riittävän hyvin tehdä ratkaisuja. Kuitenkaan mitään yksiselitteisiä merkityksiä yksittäisille sanoille ei voida määrittellä. Merkitys syntyy käytännössä, ja merkityksenanto on aina yhteisöllistä. Sanat eivät ole yksiköitä, joiden merkitys siirtyisi sellaisenaan kielenkäyttäjiltä toiselle. Sanakirjojakaan ei voida pitää kielen normina, sillä vastuu tulkinnasta jää silti sanakirjan käyttäjälle. (Salmi-Tolonen 2008, 389.) Oikeudellista tulkintaa tehdessä voisi siis hyvinkin olla ajoittain tarvetta lingvistin asiantuntemukselle.

Ulvilan surma. Viime vuosina paljon julkisuutta saanut tapaus on ollut niin sanottu Ulvilan surma. Vuonna 2006 joulukuussa Jukka S. Lahti surmattiin kotonaan omakotitalossa Ulvilassa. Tapahtuma-aikaan talossa olivat paikalla myös Lahden vaimo Anneli Auer sekä perheen neljä lasta. Auerin kertoman mukaan taloon oli tunkeutunut tuntematon mies, joka puukotti teräaseella Lahtea ja Aueria. Auer soitti tapahtumasta hätäkeskukseen. Myös hän loukkaantui tilanteessa. (Jegorov 2017.)

Tapauksesta käynnistyi vuosikausia kestänyt esitutkinta ja oikeuskäsittelyjen prosessi. Poliisin tutkintalinja perustui alkuvaiheessa siihen oletukseen, että taloon oli tunkeutunut ulkopuolinen tuntematon mies. Sekä Auer että yksi perheen lapsista kertoivat, että asunnossa oli ollut isokoinen mieshenkilö. Lahti oli toiminut henkilöstöpsykologina Luvata Oy:ssä, ja hänen työtehtäviinsä kuului irtisanottujen työntekijöiden tukeminen. Lahden tiedettiin saaneen tuohon aikaan myös uhkauksia, ja motiiviksi epäiltiin kostoa. Teknistä näyttöä ulkopuolisesta tekijästä löydettiin kuitenkin vähän, ja yhdeksi keskeiseksi todisteeksi nousi myöhemmin Auerin hätäpuhelu. (Jegorov 2017.)

Vuonna 2009 poliisi pidätti Auerin epäiltynä Lahden murhaan, ja 2010 Satakunnan kärjäoikeus tuomitsi hänet murhasta elinkautiseen vankeusrangaistukseen. Auer valitti Vaasan hovioikeuteen, ja vuonna 2011 hovioikeus vapautti Auerin kesken oikeudenkäynnin. Yksimielisessä päätöksessä todettiin, ettei Auer ollut syyllinen tekoon. Tämän jälkeen syyttäjä haki valituslupaa korkeimmalta oikeudelta, ja vuonna 2012 korkein oikeus palautti tapauksen Satakunnan kärjäoikeuteen. Joulukuussa 2013 kärjäoikeus tuomitsi Auerin syylliseksi murhaan, mutta Auer valitti tuomiosta hovioikeuteen. Alkuvuodesta 2015 hovioikeus vapautti Auerin äänestyspäätöksellä. (Jegorov 2017. Ks. myös VaaHO: Ulvilan surma.) Tapauksen käsittely päättyi, kun korkein oikeus hylkäsi kaikki valituslupahakemukset joulukuussa 2015 (Pelkonen 2015).

Forensisen lingvistiikan alaan voidaan määritellä kuuluvan koko rikosprosessin materiaalit alkaen hätäkeskuspuhelusta (ks. myös 2.2.1). Harpsterin, Adamsin ja Javirsin (2009, 69–70) mukaan hätäkeskuspuhelut ovat sisällöltään siinä mielessä ainutlaatuisia, että niissä puhuu tavallisesti henkilö, joka on joutunut äkilliseen hätätilanteeseen. Valitettavasti puhelua kuitenkin harvoin tutkitaan yhtä seikkaperäisesti kuin muita esitutkinnassa saatuja lausuntoja. Kuitenkin henkirikoksiin liittyvien hätäkeskuspuheluiden analysointi voisi paljastaa epäiltyyn liittyvää informaatiota, joka voisi tarjota tutkijalle oivalluksia ja suunnata tutkintaa. Analysointi tosin vaatii riittävää tietämystä ja koulutusta potentiaalisten huijauksesta tai totuudellisuudesta kertovien merkkien tunnistamiseksi, muuten tärkeä tieto voi jäädä tunnistamatta.

Auerin soittama hätäkeskuspuhelu oli perusteellisen analyysin kohteena tutkinnan aikana, ja se julkaistiin sekä nauhoitteena että litteroituina versioina mediassa. Hätäpuhelun aikana Auer ja yksi perheen lapsista puhuu hätäkeskuspäivystäjän kanssa, ja taustalta kuuluu Lah-

den huutoja ja tuskaista ääntelyä. Hän kuitenkin hiljenee ja oletetusti siis kuolee puhelun aikana. (Ks. esim. MTV: Ulvilan hätäpuhelu paljastaa pitkän kuolinkamppailun 2010.) Litteraatin sisältö ja kuullut sanat ja äänteet eivät kuitenkaan olleet yksiselitteisiä, ja niiden sisältöä ja merkitystä puitiin toistuvasti. Erityisen huomion kohteena oikeudessa oli esimerkiksi nauhoitteen kohta, jossa Auerin väitettiin sanoneen ”u-o-l-e” menehtymäisillään olleen Lahden luona. Äänitutkija Tuija Niemen mukaan nauhoitteella kuuluu kaksitavuinen sana, jonka alkuosasta ei saa selvää, mutta lopussa on todennäköisesti kyseiset äänteet. Puolustus vetosi kyseisen kohdan osalta tulkinnanvaraisuuteen ja lausui, että kohdassa voisi yhtä hyvin kuulla sanat ”älä kuole”. (Mäkinen 2010.)

Ensimmäistä hovioikeuskäsittelyä varten puolustus teetätti uuden version, ja sen tekijä, äänitysstudio Finnvoxin toimitusjohtaja Risto Hemmi todisti oikeudessa. Hänen mielestään ulkopuolista tekijää ei voitu nauhoitteen perusteella sulkea pois, sillä hän mukaansa nauhoitteelta kuuluu vieras ihmisääni. Syyttäjä myönsi tuolloin, että äänitteestä voi tehdä monia tulkintoja, mutta ulkopuolisesta tekijästä pitäisi olla selkeämpiä viitteitä. (Tuuri 2011.) Vuonna 2012 julkaistiin lisätutkinta-aineistoa, jonka mukaan syyttäjä piti uskottavana, että hätäpuhelun taustalla olisi käytetty aikaisemmin nauhoitettuja murhan ääniä, jotka olisi soitettu hätäpuhelun aikana. Tämä väittäjä perustui Keskusrikospoliisin Rikosteknisen laboratorion lausuntoihin. (Tuuri 2012.) Tuija Niemi todisti käräjäoikeudessa vuonna 2013 lausunnoistaan, ja tuolloin hän kertoi kuunnelleensa tallenteen satoja kertoja ja tehneensä siitä kuuden vuoden aikana 16 analyysia. Hänen mukaansa puhelusta kävi ilmi useita seikkoja, jotka viittasivat siihen, että puhelu oli lavastettu. Niemen mukaan puhelun aikana ei kuulu ulkopuolisen tekijän ääniä. Toisaalta myöskään Lahti ei huuda mitään sellaista, mikä viittaisi ulkopuoliseen tekijään. Lisäksi Niemen mielestä oli outoa, ettei Auer ole huolissaan lasten turvallisuudesta ja että lapset ovat puhelun aikana hiljaa. Auerin asianajaja Juha Manner kritisoi Niemen esittämiä johtopäätöksiä ja kyseenalaisti nauhoitteen sisällöllä spekuloinnin. Tähän Niemi vastasi, että myös äänten puuttumisen analysointi kuuluu hänen työtehtäviinsä. (Vähäsarja 2013.) Vielä tämänkin jälkeen nauhoitetta tutkittiin, ja syyttäjän ja puolustuksen näkemykset sen aitoudesta olivat ristiriitaiset (ks. esim. Meritähti 2015).

Hätäkeskuspuheluiden aitoutta ja soittajan suhtautumista asiaan voi tutkia muistakin kielitieteellisistä näkökulmista. Puhelun sisältöä ja hätäkeskuspäivystäjän soittajan välinen keskustelu voi olla tutkinnan keskiössä. Olsson (2004, 146, 147, 154–155) määrittelee piirteitä, jotka tavallisesti sisältyvät aitoon hätäkeskuspuheluun. Niitä ovat puhelun osatekijät (call components), soittajan asenne (attitude of the caller) ja foneettisen tuotoksen piirteet

(aspects of phonetic output). Puhelun osatekijöihin sisältyy puhelussa saatu informaatio tapahtumasta ja tapahtumapaikasta sekä soittajan suhde tapahtumaan. Soittajan asenteesta kertoo se, että soittaja on sitoutunut kertomaan yksityiskohtia tapahtumasta ja on halukas yhteistyöhön hätäkeskuspäivystäjän kanssa. Soittaja vastaa kysymyksiin nopeasti ja tarkasti. Soittaja ei aiheuta konfliktia eikä vastakkainasettelua puhelun aikana, eikä tee sitä edes silloin, mikäli soiton aitous kyseenalaistetaan. Foneettisen tuotoksen piirteisiin liittyy se, että puhelun aikana soittajan ja päivystäjän puheenvuorojen välillä on päällekkäisyyttä, koska soittaja esimerkiksi vastaa kysymyksiin pikaisesti ennen kuin päivystäjä ehtii edes esittää kysymyksen loppuun. Tämä kertoo soittajan yhteistyöhalukkuudesta. Lisäksi soittaja painottaa kertomansa informaation tärkeitä yksityiskohtia. Kuitenkin hän välttää nousevaa äänenkorkeutta lausumansa lopussa lukuun ottamatta kohtia, jolloin toistamista tai selventämistä vaaditaan tai soittajalla on syy äkilliseen levottomuuteen. Jos soittajan äänenkorkeus toistuvasti nousee, tämä voi olla merkki vähäisestä sitoutuneisuudesta.

Olssonin (2004, 154) huomauttaa, että hätäpuheluiden aitouden tunnistaminen ei ole helppoa, ja edellä esitellyt seikat muodostavat vain yksinkertaisen mallin siitä, minkälaisia asioita kielentutkija voi puhelusta tutkia. Huomionarvoista on, että puheluissa on myös sellaisia tyypillisiä seikkoja, joista kielentutkija ei välttämättä hyödy. Olssonin (2004, 144) mukaan puheluille on tyypillistä kiireellisyys, mutta sen määrittelyn yrittäminen ei ole tavallisesti kielentutkijalle erityisen hyödyllistä. Käsitys kiireellisyydestä on psykologinen konstruktio, ja se voi ilmetä lukuisin eri tavoin. Pikemminkin kielentutkijan tulee keskittyä tutumpiin ja mahdollisesti vähemmän subjektiivisiin seikkoihin, kuten käsitykseen informaatiosta.

Tapauksen saaman huomattavan julkisuuden myötä internetissä käytiin paljon keskustelua todisteista ja niiden tulkinnasta, ja myös rikoksen tutkintaan ja oikeuskäsittelyihin liittymättömät maallikot ovat julkaisseet omilla internetsivuillaan ja blogeissa puhelusta tehtyjä litteraatteja ja niihin pohjautuvaa analyysiaan. Esimerkiksi nimimerkit Zem Kuuuuntelua -sivustollaan sekä Vuorenninu (2013) Niinaberg-blogissaan postauksessa Ulvilan hätäkeskuspuhelu – tarkka litterointi väittävät olevan käytännössä kiistatonta, että nauhoituksesta kuuluu ulkopuolisen tekijän ääniä. Molemmilla sivustoilla on julkaistu vaihtoehtoiset versiot litteroidusta puhelusta, ja kirjoituksissa pohditaan sekä taustalta kuuluvia mahdollisia surmatilanteeseen liittyviä ääniä että tulkintoja nauhoitteella kuuluvien eri ihmisten sanomista asioista ja niiden tulkitsemisesta. Erityisesti Lahden huudot ja puhe taustalla ovat huomion kohteena, ja nimimerkki Vuorenninu (2013) väittää, että esitutkinnassa

tuotettu litteraatti on ollut suorastaan virheellinen joidenkin Lahden sanomiksi kirjattujen lausumien osalta. Tällainen kirjoittelu ja sen yhteydessä käyty keskustelu osoittavat, että kielitieteellinen analyysi kiinnostaa yleisöä. Johdannossa mainitsemani Enkeli-Elisan tapaukseen ei liittynyt rikosta, mutta siihenkin kohdistui laajaa kiinnostusta. Myös tuolloin internetin avoimilla keskustelupalstoilla, kuten Vauva-lehden keskustelupalstalla, ihmiset kirjoittelivat huomioitaan Vettenterän internetissä julkaiseman materiaalin kielestä (ks. Nikkanen & Silfverberg 2012).

Kuten on tullut esiin, Suomessa forensinen lingvistiikka on vielä melko vähän tunnettu ja hyödynnetty kielentutkimuksen suuntaus. Jotta sitä voitaisiin tulevaisuudessa hyödyntää laajemmin, tutkimustietoa ja ymmärrystä sen mahdollisuuksista pitäisi olla laajemmin sekä poliisilla että tuomioistuimilla. Vaikka forensinen lingvistiikka vaatii erityisosaamista, eikä kielentutkimus ole rikostutkijan vaan kielentutkijan työtä, ei lingvistinen osaaminen ole poliisityöstä irrallinen asia.

4.2 Forensisen lingvistiikan hyödyntämisen haasteita

Tässä luvussa esittelen forensisen lingvistiikan tutkimukseen liittyviä haasteita. Lisäksi esittelen asiantuntijoiden esittelemiä kriittisiä näkemyksiä liittyen todistelukäytäntöihin ja tulosten hyödyntämiseen oikeudessa.

Solan (2008, 395–396) nostaa esiin ongelmakohtia, joita forensisten tieteiden ja oikeuskäytännön kohtaaminen aiheuttaa. Ensin mainittu akateeminen maailma pohjautuu tieteellisten teorioiden arviointiin, joilla on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Solan pohtii sitä, kuinka tieteellinen tutkimus hyväksyy enemmän epävarmuutta kuin oikeusprosessi, vaikka kuitenkin oikeusprosessissa oletetaan tieteellisen tiedon olevan faktaa. Tämän oletuksen vuoksi sille on alun alkaen annettu painoarvo oikeusprosessissa. Tämä ristiriita tuottaa asiantuntijatodistajille haasteita, kun toinen asianajaja salissa tahtoo asiantuntijan puoltavan omaa kantaansa ja toinen haluaa päinvastaista. Tieteellinen tutkimus ei pääty siinä vaiheessa, kun tuloksia on saavutettu, vaan tutkimista jatketaan ja aiempia hypoteeseja kyseenalaistetaan uuden tiedon ja selitysten noustessa esiin. Oikeusjärjestelmän tavoitteena on myös löytää totuus, muttei tieteellisen tutkimuksen tavoin esteettömän tutkimuksen kautta. Sen sijaan todisteita esitetään erilaisista näkökulmista. Oletuksena on, että paremmin esitetyt faktat, argumentit ja teoriat nousevat tuomioistuimessa keskiöön (ks. Landsman 1984). Tämän vuoksi asianajajat käyttävät hyväkseen asiantuntijoiden epävarmuutta. Lakimiehet eivät

voi valehdella oikeudessa, mutta hänen tulee etsiä todenmukaiseksikin arvelemastaan asiantuntijan arviosta aukkoja ja käyttää niitä hyväkseen. Tämä on toimintaperiaate ainakin Yhdysvaltain oikeusjärjestelmässä, jossa asianosaisilla on keskeinen rooli oikeudenkäynnissä. Suomessa tuomioistuimella on vapaa todistusharkinta, eivätkä eri todistuskeinot ole lähtökohtaisesti toisiaan parempia. Tuomioistuimen on perusteellisesti ja tasapuolisesti arvioitava todisteiden näyttöarvo. Asianosaisella on oikeus esittää haluamansa näyttö tuomioistuimelle sekä lausua jokaisesta esitetystä todisteesta. (OK 17:2 §.) Suomessa asiantuntijan puolueettomuudesta ei kuitenkaan pitäisi tulla kiistaa, sillä asiasta on säädetty myös laissa. Asiantuntijatodistaja ei saa olla sellaisessa suhteessa asianosaiseen, että se vaarantaisi hänen puolueettomuutensa. Muutenkin asiantuntijan on oltava rehelliseksi ja taitavaksi tunnettu alallaan. (OK 17:35 §.)

Tulosten tulkintaan liittyy se ongelmallisuus, että vaikka ihmisellä ei olisi asiassa omia etuja ajettavanaan, saatuja tuloksia on silti tapana tulkita siitä näkökulmasta, että ne tukevat alustavia johtopäätöksiä. Asiantuntijatodistaja voi myös keskittyä raportissaan siihen tietoon, joka vahvistaa johtopäätöksiä ja samalla väheksyä tai jättää huomiotta tiedon, joka todistaisi päinvastaista. (Solan 2008, 399.) On tärkeä huomioida, että lingvisti esittää tuloksensa todennäköisyyksinä tarjotun asteikon mukaan. Tämä jollain tavalla asettanee tuloksia lähtökohtaisesti raameihin oikeudessa tuomarin, syyttäjän ja avustajien silmissä, jotka eivät välttämättä tunne kielitieteellisen analyysin luotettavuuteen vaikuttavia asioita. Samaan aikaan tutkijan tulee itse pyrkiä tiedostamaan omia oletuksiaan ja tulkintatapojaan, jotta hän ei suuntaisi tutkimusta niiden mukaan tuloksia ennakoivasti.

Olsson (2004, 31–32) esittää kritiikkiä verbaalinen sormenjälki -ilmauksen käytöstä ihmisen yksilöllistä kielenkäyttöä kuvattaessa. Siihen liittyy oletus, että jokainen ihminen käyttää kieltä eri tavalla ja että eroja on mahdollista havainnoida yhtä helposti ja varmasti kuin sormenjälkiä. Kuitenkaan tämän kaltaista määritelmää tukemaan ei ole toistaiseksi olemassa paljonkaan todisteita. Olssonin mukaan nimitys on levinnyt mediassa ja internetissä, mutta sitä ei pitäisi pitää tieteellisenä faktana. Hän esittää, että nimityksen yleisyys liittyy mielikuvaan forensisten tieteiden eksaktiudesta. Kuitenkin pitäisi välttää sen mielikuvan tuottamista, että kiistaton yksilön tunnistaminen pienen teksti- tai puhenäytteen perusteella olisi mahdollista. Ihmisen kieli ei ole samankaltainen peritty yksilöllinen ominaisuus kuin DNA tai sormenjälki. Coulthard (2004, 432) esittää samankaltaista kritiikkiä kirjoittajan tunnistamisen tutkimuksen näkökulmasta ja huomauttaa, että sormenjälki-kielikuva tuottaa sen harhaanjohtavan mielikuvan, että voitaisiin tuottaa miljoonia idiolekteja sisältävä tieto-

kanta, jonka sisältöön analysoitavaa tekstiä voitaisiin verrata. Yksittäinen fyysinen sormenjälki sisältää tarvittavan aineiston henkilön tunnistamista varten, mutta kielellinen näyte ei toimi vastaavalla tavalla edes silloin, kun materiaalia on saatavissa laajalti, sillä kyse on silloinkin vain pienestä otannasta tuottajan idiolektia. Lisäksi on huomioitava, että usein lingvistillä on hyvin rajallinen materiaali tutkittavanaan, sillä esimerkiksi useimmat itsemurha- ja uhkauskirjeet ovat alle 200 sanan tai jopa alle 100 sanan mittaisia. Svartvik (1968, 25) kuvailee Evansin tapausta käsittelevässä artikkelissaan kyseisen aineiston analyysin ongelmia (ks. myös luku 3.1.1). Svartvikin mukaan analyysin tavoite yleisellä tasolla on olla mahdollisimman objektiivista, ja kyseisen aineiston kohdalla se tarkoittaa, että johtopäätökset on ristiriidattomasti perusteltavissa ja avoimia ulkopuoliselle arviolle. Vähäinen analysoitavan materiaalin määrä laskee mahdollisuuksia tehdä esiintymistiheyteen liittyviä johtopäätöksiä, eikä yksittäisiin leksikaalisiin yksiköihin tukeutuvaa analyysia voi tehdä. Svartvikin mukaan kirjoittajan tunnistamista voidaan tehdä hyvin suppeistakin materiaaleista, mutta tällöin taustamateriaali, johon vertailua tehdään, on laaja. Evansin tapauksessa tällaisia materiaaleja ei ole ollut, eikä Evans kirjoittanut analyysin kohteina olevia kuulustelukertomuksia itse tai edes itsenäisesti pystynyt lukemaan ja tarkistamaan niitä.

Olsson (2004, 32–33) huomauttaa, että kielen omaksumiseen liittyy kielen oppimisen ohella myös sen kadottaminen. Ihminen ei tule kielellisessä kehityksessään koskaan valmiiksi, ja tästä syystä sen tyyliä on vaikea mitata. Useita satoja vuosia sitten yksilöt oli mahdollisesti helpompi identifioida kielenkäytön kautta, sillä murteelliset erot olivat nykyistä suurempia. Kielenkäyttö ei ollut samalla tavoin normittunutta, ja kirjoitustaidot kehittivät usein omia kirjoitus- ja kielioppisääntöjä. Nykyisin kielen omaksuminen tapahtuu kuitenkin monipuolisten väylien kautta, siihen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi koulutus, internetin käyttö ja matkustamisen halpuus. Siten ne, jotka puhuvat samaa kieltä, käyttävät sitä samankaltaisesti. Esimerkiksi eri maista tulevien englanninkielisten ihmisten alkuperää ei ole helppo päätellä kielen perusteella, ellei huomioon oteta kulttuurisia sisältöjä ja joitakin vähäisiä sanaston eroavaisuuksia ja oikeinkirjoituksen variaatioita.

Fitzgerald (Perkins 2009) pohtii, millä tavoin forensisen lingvistiikan alaa pitäisi kehittää. Hänen mukaansa olisi tärkeää, että eri puolilla maailmaa olisi aiheeseen keskittyneitä keskuksia sekä opetusta yliopistotasolla. Samalla alaa tulisi saada laajemmin tunnetuksi, ja alan harjoittajia pitäisi tulla lisää. Alan ammattilaiseksi kehittyminen vaatii vuosien harjaantumisen, ja tutkijoiden pitäisi siksi saada tarpeeksi tapauksia käsiteltäväkseen. Hänen mukaansa alalla on kuitenkin tulevaisuutta sekä rikos- että siviilijuttujen saralla, ja ennen

järjestäytymätön, arvailujen varaan perustunut tieto, voi tiedepohjaisen analyysin kautta olla huomattavasti tarkempaa ja siten hyödyllisempää.

5 PÄÄTÄNTÖ

5.1 Tutkimuksen tuloksista ja onnistumisesta

Tutkimukseni käsitteli forensista lingvistiikkaa ja sen soveltamismahdollisuuksia. Lingvistiikka tarkoittaa kielentutkimusta, ja forensista siitä tulee, kun sitä hyödynnetään poliisin esitutkinnassa ja tuomioistuimessa. Ulkomailla tutkijat, kuten esimerkiksi John Olsson, määrittelevät forensisen lingvistiikan alan hyvin laajasti. Suomessa kattotermi forensinen lingvistiikka kattaa sekä forensisen lingvistiikan sekä forensisen fonetiikan. On syytä huomioida, että termi oikeuslingvistiikka on eri asia.

Forensisen lingvistiikan tutkija voi olla perehtynyt kielitieteen eri aloihin tai vaihtoehtoisesti vain johonkin tiettyyn. Koska tutkija voi kuitenkin hyödyntää aineistosta ja sen sisällöstä riippuen hyvin monipuolisesti erilaisia kielitieteen tutkimusmetodeita, hänen voi olla tarpeen kääntyä myös muiden tutkijoiden ja asiantuntijoiden puoleen. Tutkimusmenetelmät ovat moninaisia, ja kielentutkijan täytyy joka tapauksessa tuntea erilaisia suuntauksia. Tekstintutkimus muodostaa tutkimuksen tieteellisen kehyksen, ja aineistoa tulee tarkastella tekstikokonaisuus, tekstilaji ja kielenkäytön tilanne huomioiden. Tekstiä tarkasteltaessa konteksti on tärkeä, moniulotteinen käsite. Sillä voidaan viitata kielelliseen kontekstiin, tilannekontekstiin tai kulttuuriseen kontekstiin. Tekstiä tutkimalla voidaan selvittää, minkälaisessa ympäristössä se on kirjoitettu, tai tutkija voi pyrkiä ennustamaan, minkälaisia tekstejä tietynlaisissa olosuhteissa syntyy. Mikäli tavoitteena on yksilön tunnistaminen, huomion kohteena ovat esimerkiksi murrepiirteet, sosiaalisille tai etnisille ryhmille tyypilliset piirteet tai yksilölliset eli idiolektiset piirteet. Jopa tekstin visuaaliset ratkaisut voivat olla tutkinnan kohteena, tällöin puhutaan tekstin multimodaalisuudesta.

Tieteellisen tutkimuksen tavoite ei ole varsinaisesti todistaa mitään, ja siksi forensisessa lingvistiikassakin hyödynnetään tilastoja todennäköisyyksiä mitatessa. Kielentutkimuksella voidaan tuottaa taulukoitavia tuloksia, ja niiden pohjalta kielentutkija esittää johtopäätöksensä todennäköisyysasteikkoa hyödyntäen. 95 prosentin vastaavuus tuloksissa on yleisesti todennäköisenä hyväksyttävä tulos, mutta rikostutkinnassa ja tuomioistuimessa sekään ei välttämättä aina ole riittävä.

Forensisen lingvistiikan tutkimuskohteena voi olla lähes mikä tahansa teksti. Keskeistä on sen asema poliisin esitutkinnassa tai tuomioistuinprosessissa: silloin näytteestä tulee foren-

sinen. Käytännössä tutkinnan kohteena on kuitenkin tyypillisesti tiettyjä tekstityyppejä. Tutkimuksen tavoitteet voivat olla niin ikään moninaiset. Esittelemäni rikostapaukset havainnollistivat näitä mahdollisuuksia. Timothy Evansin tapauksessa Svartvik teki rikos- ja oikeusprosessin ulkopuolella itsenäistä kielentutkimusta ja tarkasteli Evansin kuulustelukertomuksia. Evans tuomittiin Englannissa vuonna 1950 lapsensa murhasta, vaikka hän kiisti syyllisyytensä oikeudessa. Svartvik pyrki tutkimuksellaan selvittämään, oliko kertomuksien eri kappaleita vertailemalla löydettävissä kielen rakenteen poikkeamia, jotka olisivat voineet tukea epäilyjä kertomusten todenperäisyydestä. Svartvik ei päätenyt yksiselitteisiin tuloksiin, mutta hänen mukaansa rakenteissa todella oli poikkeamia. Unabomberin tapaus puolestaan havainnollisti profiloinnin mahdollisuuksia. Unabomberiksi nimetty tekijä surmasi ja haavoitti useita ihmisiä vuosina 1978–1995 Yhdysvalloissa kirjepommeillaan, ja esitutkinnan aikana FBI:n tutkijat muun muassa pyrkivät profiloimaan tekijää. Mahdollisen epäilyn Theodore Kaczynskin löydyttyä tutkijat totesivat, että monet kielentutkimuksen tulosten pohjalta esitetyt arviot profiloinnissa sopivat Kaczynskiin. Lisäksi kielentutkimuksen avulla saadun todisteet olivat peruste kotietsinnälle, jonka yhteydessä Kaczynskin asunnolta löytyi lisää todisteita, jotka tukivat hänen syyllisyyttään. Suomessa vuonna 2014 Carl Danhammer puolestaan tuomittiin törkeästä petoksesta, ja keskeisenä näyttönä olivat useiden eri henkilöiden nimissä uhrille lähetetyt kirjeet, joiden kielentutkija todisti hyvin todennäköisesti olleen Danhammerin itsensä kirjoittamia. Danhammer myönsi syyllisyytensä, ja hänet tuomittiin yhteensä satojentuhansien eurojen korvauksiin. James Hirvisaaren tapauksessa käräjä- ja hovioikeus joutuivat punnitsemaan, oliko Hirvisaaren internetissä julkaisema blogikirjoitus sisällöltään tulkittavissa kiihottamiseksi kansanryhmää vastaan. Käräjäoikeuden mukaan ei ollut, mutta hovioikeudessa Hirvisaari tuomittiin teosta vuonna 2011. Tapauksen keskiössä oli tuomioistuimen tulkinta siitä, missä menevät poliitikon sananvapauden rajat ja minkälainen kielenkäyttö täyttää rikoksen tunnusmerkistön.

Yhteenvetona voi todeta, että vaikka kyse on hyvin spesifistä tutkimussuuntauksesta, sen hyödyntämismahdollisuuksista olisi hyvä olla ymmärtämystä laajemmin. Tällöin kieliasiantuntijan puoleen osattaisiin kääntyä jo varhaisessa vaiheessa esitutkinta- ja oikeusprosessia, mikäli sille on tarvetta. Samaan aikaan olisi tärkeä ymmärtää, mitä forensinen lingvistiikka yleisesti ottaen sisältää, jotta tämän tarpeen voisi ylipäänsä tunnistaa. Jos hyödyntämismahdollisuuksista ei olla tietoisia, kieliasiantuntijoiden puoleen ei osata ehkä lainkaan kääntyä. Toisaalta kielentutkijan asiantuntemus kehittyy vasta kokemuksen kautta, joten jotta todellista kehittymistä alalla tapahtuisi, pitäisi saatavilla olla analysoitavaa materiaa-

lia. Tämä vaatii rikos- ja siviilioikeudellisia tapauksia, joissa kielentutkimuksen aineistolla on jonkinlainen keskeinen asema, mutta esimerkiksi vihapuheisiin ja internetissä kirjoitettuihin teksteihin liittyvät tutkinnat lienevät osoitus siitä, että kielentutkimukselle voisi olla tarvetta tulevaisuudessa ehkä enenevässä määrin. Tällöin voidaan pyrkiä linjaamaan esimerkiksi sitä, minkälainen kielenkäyttö on rikosoikeudellisesta näkökulmasta lainvastaista ja rangaistavaa.

Suomenkielistä tietoa forensisesta lingvistiikasta löytyy vielä vähän, ja tähän tiedontarpeeseen opinnäytetyöni vastasi. Poliisiammattikorkeakoulussa ei ollut aikaisemmin tutkittu aihetta, eikä aiheesta ole suomenkielisiä kirjoja. Ensisijaisesti tavoitteeni oli tuottaa tutkimustietoa poliisialalla työskenteleville, mutta myös muut forensisistä tieteistä tai kielentutkimuksesta kiinnostuneet voivat hyötyä tutkimuksestani.

Opinnäytetyöni oli teoriaa ja käytännön sovellusideoita yhdistävä, ja sen oli tarkoitus antaa yleiskuva aiheesta. Esittelin aihetta niin, että kielentutkimukseen ja sen suuntauksiin perehtymätön lukija saisi käsityksen alasta ja sen keskeisistä suuntauksista ja välineistä. Työtäni voidaan hyödyntää perehdyttävänä koosteena. Tästä näkökulmasta työni toteutti kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tavoitteet.

Tutkimuskysymyksiä oli kolme, ja niiden myötä tavoitteeni oli esitellä teoriataustaa, rikostapauksia sekä esittää alan soveltamiseen liittyviä ideoita ja pohtia alan tulevaisuutta. Perusteellinen kaikkien tutkimuskysymysten käsittely vaatisi vielä laajempaa lähdemateriaalin hyödyntämistä ja aiheen käsittelyä. Opinnäytetyöni oli etenkin soveltavien ideoiden osalta suppeahko esittely aiheesta. Esimerkkitapauksia olisi löytynyt erityisesti ulkomailta mutta myös Suomesta muitakin, mutta pyrin valitsemillani tapauksilla tuomaan esiin alan kehittymistä ja historiallista ulottuvuutta sekä monipuolisia mahdollisuuksia. Vaikka työni keskiössä oli poliisin suorittaman tutkinnan ja rikosprosessin kannalta oleelliset seikat, sivusin siviilioikeudellisia tapauksia näkökulmaa laajentaakseni. Kielentutkimukseen perehtymätön ei välttämättä ymmärrä tai tule ajatelleeksi, kuinka laaja välineistö kielentutkimuksella on käytettävissään.

5.2 Jatkotutkimusideoita

Opinnäytetyöni koostui keräämistäni erilaisista tieteellisistä ja oikeudellisista lähdeaineistoista. Teoreettisen tiedonkeruun lisäksi tutkimusta voisi toteuttaa tekemällä esimerkiksi

kieliasiantuntijoiden haastatteluja ja selostamalla asiantuntijan tutkimusprosessin vaiheita. Rikostutkinnan näkökulmasta olisi tärkeä tuoda esiin, miten kielentutkijan työ linkittyy rikostutkintaan. Rikostapausten tutkimuksessa voisi tehdä vielä syvemmin tutkimusta siitä, minkälainen näyttöarvo kielentutkimuksen kautta saadulla todisteilla on ollut. Tällöin olisi tarpeen selventää tätä tutkimusta enemmän todistelun merkitystä ja siihen liittyvää lainsäädäntöä. Työssäni kuvailin lyhyesti asiantuntijatodistajan asemaa oikeudessa, mutta sitäkin voisi tutkia kattavammin ja todistelunäkökulmaan keskittyen.

Suomessa voisi olla tarvetta tutkia enemmän kielenkäyttöä niihin rikoksiin liittyen, joissa tekstit ovat rikoksen tunnusmerkistön toteutumisen keskiössä, kuten luvussa 3.2.2 esitetystä tapauksessa. Tuomioistuin linjaa kyseisenlaisissa tapauksissa sitä, minkälaista kielenkäyttöä pidetään rangaistavana ja minkälainen on hyväksyttävää. Kielitieteellinen, kielen sisältöön keskittyvä analyysi voisi tehdä läpinäkyvämmäksi niitä seikkoja, jotka tekevät kielenkäytöstä rangaistavaa.

Laajemmassa tutkimuksessa voisi olla mahdollista liittää forensisen lingvistiikan yhteyteen oikeuslingvistiikka ja avata sen suuntauksia. Tämän tutkimuksen yhteydessä se ei ollut relevanttia, sillä oikeuslingvistiikan huomio kiinnittyy enemmän oikeuden toimijoiden käyttämään kieleen ja sen kehityshistoriaan. Aiheen tuntemus voi avata forensisen lingvistiikan ymmärtämistä etenkin kansainvälisissä yhteyksissä, joissa forensinen lingvistiikka määrittellään laajasti sisältämään myös lakikielen (law language), mutta suomen kielen näkökulmasta en pitänyt sitä tässä yhteydessä keskeisenä aiheena. Lyhyesti voisi todeta, että tulevaisuudessa aihe kokonaisuudessaan kaipaisi systemaattisempaa ja laajempaa tutkimusta kuin mitä Suomessa on tähän mennessä tehty.

LÄHTEET

- Booth, William 1998: Kaczynski pleads guilty. Washington Post 23.1.1998. Luettavissa: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/national/longterm/unabomber/bkgrdstories.plead0123.htm>. Luettu 16.2.2017.
- British Transport Police. Luettavissa: <http://www.btp.police.uk/default.aspx>. Luettu 4.12.2016.
- Claridge, Jack 2016: Serology: Bodily fluids. Explore forensics. 30.3.2016. Luettavissa: <http://www.exploreforensics.co.uk/serology.html>. Luettu 21.8.2016.
- Coulthard, Malcolm 2004: Author identification, idiolect and linguistic uniqueness. Applied Linguistics 25, 2004: 4, 431–447.
 ——— 2010: Forensic Linguistics: the application of language description in legal contexts. Teoksessa: Langage et société 2010:2, 132. S. 15–33. Luettavissa: <http://www.cairn.info/revue-langage-et-societe-2010-2-page-15.htm>. Luettu 12.4.2017.
- Coulthard, Malcolm & Johnson, Alison 2007: An Introduction to Forensic Linguistics: Language in Evidence. Lontoo, Routledge.
 ——— (toim.) 2010: The Routledge Handbook of Forensic Linguistics. Lontoo, New York, Routledge.
- Ellonen, Erkki & Karstinen, Eija & Nykänen, Veli-Eino 1996: Kuulustelutaktiikka. Helsinki, Sisäasiainministeriö, Poliisiosasto.
- Farhi, Paul 2015: How publishing a 35,000-word manifesto led to The Unabomber. The Washington Post. 19.9.2015. Luettavissa: https://www.washingtonpost.com/lifestyle/style/how-publishing-a-35000-word-manifesto-led-to-the-unabomber/2015/09/18/e55229e0-5cac-11e5-9757-e49273f05f65_story.html. Luettu 5.4.2016.
- FBI 2008: FBI 100 – The Unabomber. 24.4.2008 Luettavissa: https://archives.fbi.gov/archives/news/stories/2008/april/unabomber_042408. Luettu: 28.10.2016.
- Grant, Tim 2008: Approaching questions in forensic authorship analysis. Teoksessa: Dimensions of forensic linguistics. Gibbons, John & Turell, M. Teresa (toim.) Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 215–229.
- Harper, Douglas 2016: Online etymology dictionary. Luettavissa: www.etymonline.com. Luettu 26.8.2016.
- Harpster, Tracy & Adams, Susan H. & Jarvis, John P. 2009: Analyzing 911 Homicide Calls for Indicators of Guilt or Innocence. An Exploratory Analysis. Homicide Studies 2009:1, 69–93.
- HE 8/1997. Hallituksen esitys 8/1997. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulosottolain muuttamiseksi.

Helenius, Jutta 2014: Kuulustelukertomus selonteon näkökulmasta. AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2014: 1, 25–45. Luettavissa: <http://journal.fi/afinla/article/view/48158>. Luettu 6.2.2017.

Himberg, Kimmo 2002: Tekninen rikostutkinta. Johdatus forensiseen tieteseen. Poliisi-ammattikorkeakoulun oppikirjat 9. Helsinki, Edita Oyj.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007: Tutki ja kirjoita. Helsinki, Tammi.

Hirvisaari, James 2017: James Hirvisaari. Blogi. Luettavissa: <https://blogbook.fi/jameshirvisaari/>. Luettu 15.4.2017.

Hitt, Jack 2012: Words on trial. The New Yorker 23.7.2012. Luettavissa: <http://www.newyorker.com/magazine/2012/07/23/words-on-trial>. Luettu 28.10.2016.

Häkkinen, Kaisa 2003: Kielitieteen perusteet. 6. painos. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

International Association of Forensic Linguistics 2013. Luettavissa: <http://www.iafl.org/index.php>. Luettu 13.3.2016.

Jantunen, Jarmo Harri 2009: ”Minulla on aivan paljon rahaa” – fraseologiset yksiköt suomen kielen opetuksessa. Virittäjä 2009:3, 356–381. Luettavissa: <http://journal.fi/virittaja/article/view/4202/3919>. Luettu 22.4.2017.

Jegorov, Sirpa 2017: Ulvilan surma. Ylen Elävä arkisto. Julkaistu 12.10.2011, päivitetty 23.1.2017. Luettavissa: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/10/12/ulvilan-surma>. Luettu: 9.3.2017.

Johnson, Alison & Coulthard, Malcolm 2010: Introduction. Current debates in forensic linguistics. Teoksessa: The Routledge Handbook of Forensic Linguistics. Coulthard, Malcolm & Johnson, Alison (toim.). Lontoo, New York, Routledge, 1–15.

Jokela, Antti 2015: Pääkäsittely, todistelu ja tuomio: oikeudenkäynti III. Elektroninen aineisto. Helsinki, Talentum Media.

Jönsson, Linda & Linell Per 1991: Story generations: From dialogical interviews to written reports in police interrogations. Text 11, 419–440.

Kaczynski, Theodore 2005: Teollinen yhteiskunta ja sen tulevaisuus. Suomennos Timo Hännikäinen. Turku, Savukeidas.

Keinänen, Leena 2010: Identtisten ja epäidenttisten kaksosten puhe. Monotsygoottisten ja ditsygoottisten kaksosten puheen vertailua kesto-, nopeus-, tauko- ja taajuusmittauksin. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos. Väitöskirja. Luettavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19868/Identtis.pdf?sequence=1>. Luettu 3.6.2016.

Kielitoimiston sanakirja = KS. Luettavissa: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>.

KKO 1998:1.
 ——— 2001:100.
 ——— 2002:35.
 ——— 2003:35.
 ——— 2005:118.

Kotimaisten kielten keskus = Kotus. Luettavissa: <http://www.kotus.fi/>. Luettu 7.12.2016.

KouHO 2012:9: Kouvolan hovioikeus. Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/ho/2012/kouho20121146?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kiihottaminen%20kansanryhm%C3%A4%C3%A4>. Luettu 15.4.2017.

Lack, Angela 2008: Forensic Linguistics: Recognizing Individual Written and Spoken Word Usages and Characteristics. National Clearinghouse for Science, Technology and the Law at Stetson University College of Law. Uutiskirje 2008:4. Luettavissa: <http://www.ncstl.org/evident/July08%20ResearchExtra>. Luettu 5.12.2016.

Lainkirjoittajan opas. Oikeusministeriö. Luettavissa: <http://lainkirjoittaja.finlex.fi/>. Luettu 21.8.2016.

Lakivaliokunnan mietintö 5/1917.

Landsman, S. 1984: The Adversary System: A Description and Defense. Washington DC, American Enterprise Institute.

Matilainen, Ville 2012: Tapaus Enkeli-Elisa. Ylen Elävä arkisto. Luettavissa: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2012/07/18/tapaus-enkeli-elisa#media=81308>. Luettu 28.6.2016.

Matoesian, Gregory M. 2010: Multimodality and Forensic Linguistics. Multimodal Aspects of Victim's Narrative in Direct Examination. – Teoksessa: The Routledge Handbook of Forensic Linguistics. Coulthard, Malcolm & Johnson, Alison (toim.). Lontoo, Routledge, 541–557.

Mattila, Heikki S. 1997: Oikeuslingvistiikka oppiaineena. Jurisprudentia XXX: 1997, 198–216.

——— 1999: Oikeusvertailun lingvistiset hankaluudet. Teoksessa: Oikeus ja oikeudellinen ajattelu monikielisessä maailmassa. Jyränki, Antero (toim.). Turku, Painotalo Gillot Oy, 107–118.

——— 2002: Vertaileva oikeuslingvistiikka. Helsinki, Lakimiesliiton Kustannus.

——— 2009: Oikeuslingvistiikka. Teoksessa: Oikeusjärjestys I. Martti, Minna-Greta (toim.). Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy, 131–193.

Meritähti, Päivi 2015: Auerin puolustuksen asiantuntija: ”Hätäpuhelin ääniä tutkinut työryhmä hakoteillä”. Yle 9.11.2015. Luettavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-8442090>. Luettu 10.3.2017.

Miettunen, Sari 2015: Kielitieteilijöistä tuli rikostutkijoita Suomessakin. Turun sanomat. Luettavissa:

<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/734876/Kielitieteilijoista+tuli+rikostutkijoita+Suomessakin>. Luettu 3.6.2016.

Mikkonen, Kai 2012: Multimodaalisuus ja laji. Teoksessa: Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja. Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero & Lauerma, Petri & Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.). Helsinki, Gaudeamus, 296–308.

MOT Englanti. Sanakirja. Kielikone Oy & Gummerus Kustannus Oy.

MTV 2010: Ulvilan hätäpuhelu paljastaa pitkän kuolinkamppailun. 30.3.2010. Luettavissa: <http://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/ulvilan-hatapuhelu-paljastaa-pitkan-kuolinkamppailun/2040330>. Luettu 10.3.2017.

Mäkinen, Rami 2010: Ulvilan surma: ”-U-O-L-E” kuunneltiin neljästi. Ilta-Sanomat 14.4.2010. Luettavissa: <http://www.is.fi/kotimaa/art-2000000099271.html>. Luettu 16.5.2017

Niemi-Laitinen, Tuija 1999: Puhujantunnistus rikostutkinnassa. Helsingin yliopisto. Foneetiikan laitos. Lisensiaattitutkimus.

Nikkanen, Hanna & Silfverberg, Anu 2012: Uskomaton murhenäytelmä. Kuukausiliite 2012:7. Sisäinen lähde. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000002744476.html>. Luettu 23.4.2017.

Nordlund, Katja & Leino, Pii 2012: Nyt se tuli: Enkeli-Elisan kirjoittaja tunnusti tekstit fiktioksi. Ilta-Sanomat 16.8.2012. Luettavissa: <http://www.is.fi/kotimaa/art-2000000531506.html>. Luettu 23.4.2017.

Olsson, John 2004: Forensic linguistics: An Introduction to Language, Crime and the Law. Lontoo, New York, Continuum.

——— 2008: Forensic linguistics: Second edition. Lontoo, Continuum.

——— 2009: Worldcrime: Solving Crime Through Forensic Linguistics. Lontoo, Continuum.

Pelkonen, Jari 2015: Ulvilan surma: Korkein oikeus hylkäsi valitusluvut – Auerin vapauttava tuomio jää voimaan. Yle 18.12.2015. Luettavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-8537141>. Luettu 10.3.2017.

Penttilä, Antti 1999: Oikeuslääketiede eilen – forensiset tieteet huomenna. Duodecim 1999:115, 1517–1518. Luettavissa: <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo90382.pdf>. Luettu 1.7.2016.

Perkins, Ria 2009: CFL interviews. James Fitzgeraldin haastattelu. Heinäkuu 2009. Luettavissa: <http://www.forensiclinguistics.net/interviews-fitzgerald.html>. Luettu 27.6.2016.

Pernu, Ilkka 2014: Levoton prinssi. Long Play 22. E-kirja. Long Play Media Oy.

Poikolainen, Kirsi 2015: Sanat johtavat jäljille. Advokaatti 2015:2. Luettavissa: <http://www.digipaper.fi/advokaatti/127254/>. Luettu 19.2.2016.

Prior, Neil 2010: Timothy Evans family’s 60-year conviction wait. BBC News. Luettavissa: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/wales/8556721.stm. Luettu 24.2.2017.

Raumolin-Brunberg, Helena 2004: Ketkä muuttivat kieltä? Englannin historiallista sosiolingvistiikka. Tieteessä tapahtuu 2004:5, 24–28.

Rautio, Jaakko & Frände, Dan 2016: Todistelu. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun kommentaari. Helsinki, Edita.

Salminen, Ari 2011: Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto.

Salmi-Tolonen, Tarja 2008: Forensista lingvistiikkaa – kielentutkimuksen juridisia sovelluksia. Teoksessa: Kielen ja oikeuden kohtaamisia. Foley, Richard (toim.). Helsinki, Talentum, 375–393.

Savolainen, Erkki 2001: Selityksiä ja lisätietoja. Verkkokielioppi. Suomen kielen äänne-, muoto- ja lauseoppia. Luettavissa: <http://www.finnlectura.fi/verkkosuomi/selityks.htm>. Luettu 7.5.2016.

Schneiderman, Edwin & Farberow, Norman (toim.) 1957: Clues to suicide. New York, McGraw-Hill.

Shore, Susanna & Mäntynen, Anne 2006: Johdanto. Teoksessa: Genre – tekstilaji. Mäntynen, Anne & Shore, Susanna & Solin, Anna (toim.). Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9–41.

Silfverberg, Anu 2015: Kiro sanat kiinnittivät huomion – kielentutkija auttoi poliisia ratkaisemaan petoksen. Helsingin Sanomat 19.7.2015. Luettavissa: <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1437102362230>. Luettu 16.1.2016.

Solan, Lawrence M. 1995: Judicial Decisions and Linguistic Analysis: Is There a Linguist in the Court? *Washington University Law Review* 1995:3, 1069–1080.

——— 2001: Ordinary Meaning in Legal Interpretation. Teoksessa: *Law and Language: Prospect and Retrospect*. Salmi-Tolonen, Tarja ym. (toim.). Rovaniemi.

——— 2008: The Forensic Linguist. The Expert Linguist Meets the Adversarial System. Teoksessa: *The Routledge Handbook of Forensic Linguistics*. Coulthard, Malcolm & Johnson, Alison (toim.). Lontoo, Routledge, 395–407.

Study.com 2017: Forensic Linguist: Salary, Education Requirements and Career Info. Luettavissa:

www.study.com/articles/Forensic_Linguist_Salary_Education_Requirements_and_Career_Info.html. Luettu 6.5.2017.

Svartvik, Jan 1968: *The Evans Statements: A Case Study for Forensic Linguistics*. Göteborg, University of Göteborg.

The Centre for Forensic Linguistics. Luettavissa: <http://www.forensiclinguistics.net/>. Luettu 13.3.2016.

——— 2008: What linguists do really is use people's everyday, ordinary understanding as their data, and theorise on it. Lawrence M. Solanin haastattelu. Toukokuu 2008. Luettavissa: <http://www.forensiclinguistics.net/interviews-solan.html>. Luettu 22.4.2017.

Tieteen termipankki. Luettavissa: <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu>.

- Tiililä, Ulla 2014: Verbaaliset sormenjäljet – kielentutkimus huijausten ja rikosten tutkimuksessa. *Kielikello* 2014:4. Luettavissa: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2753>. Luettu 16.1.2016.
- Turell, Teresa M. 2009: The international development of Forensic Linguistics: past, present & future. *Astonin yliopisto*. Luettavissa: http://www.upf.edu/pdi/iula/teresa.turell/docums/aston_cfl_turell.pdf. Luettu 28.6.2016.
- Tuuri, Johanna 2011: Uuden hätäpuheluversion tehnyt: Yksi ihmisääni kuulostaa vieraalta. *MTV* 18.5.2011. Luettavissa: <http://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/uuden-hatapuheluversion-tehnyt-yksi-ihmisaani-kuulostaa-vieraalta/2058496>. Luettu 10.3.2017.
- 2012: Syyttäjä: Anneli Auer kiinnostunut äänistä – hätäpuhelun taustalla nauhoite. *MTV* 8.5.2012. Luettavissa: <http://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/syyttaja-anneli-auer-kiinnostunut-aanista-hatapuhelun-taustalla-nauhoite/2048218>. Luettu 10.3.2017.
- VaaHO 2015: Ulvilan surma. *Vaasan hovioikeus* 2015: Ulvilan surma. Luettavissa: <https://oikeus.fi/hovioikeudet/vaasanhovioikeus/fi/index/hovioikeusratkaisut/hovioikeusratkaisut/1424270535081.html>. Luettu 13.3.2017.
- Vahvanen, Pekka 2015: ”Sinun, Ted” – näin Pekka Jyväskylästä päätyi kirjeenvaihtoon sarjamurhaajan kanssa. *Kuukausiliite* 7.3.2015. Sisäinen lähde. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kuukausiliite/a1425532429048>. Luettu 10.6.2016.
- Veivo, Harri & Huttunen, Tomi 1999: *Semiotiikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki, Oy Edita Ab.
- Viljakainen, Miika 2014: Nämä seikat paljastivat, että Danhammerin huijauskirjeillä oli yksi ja sama kirjoittaja. *Aamulehti* 28.5.2014. Luettavissa: <http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194902961094/artikkeli/nama+seikat+paljastivat+etta+danhammerin+huijauskirjeilla+oli+yksi+ja+sama+kirjoittaja.html>. Luettu 19.2.2016.
- Virolainen, Jyrki & Vuorenpää, Mikko 2016: 4. Periaatteet prosessioikeudessa. Teoksessa: *Prosessioikeus. Frände, Dan & Helenius, Dan & Hietanen-Kunwald, Petra & Hupli, Tuomas & Koulu, Risto & Lappalainen, Juha & Lindfors, Heidi & Niemi, Johanna & Rautio, Jaakko & Saranpää, Timo & Turunen, Santtu & Virolainen, Jyrki & Vuorenpää, Mikko*. Sisäinen lähde. Helsinki, Talentum Media Oy. Luettavissa: [http://www.hs.fi/tiede/art-2000002796446.html](https://fokus-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/BAXBXATJFCBJ#kohta:I((20)JOHDATUS((20)PROSESSI OIKEU-TEEN((20):4.((20)Periaatteet((20)prosessioikeudessa((20):Rooliperiaatteet((20):Rooliperiaatteiden((20)sis((e4)lt((f6)((20)siviiliprosessissa((20):K((e4)sittelymenetelm((e4)((20)ja((20)utkintamene- telm((e4)((20):K((e4)sittelymenetelm((e4)((20)haku:k(e4)sittelymenetelm(e4)/historiaan: https://fokus-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/(23)haku:(k((e4)sittelymenetelm((e4). Luettu 16.4.2017.</p>
<p>Virtanen, Leena 2015: Missä menee vihapuheen raja? <i>Helsingin sanomat</i>. Luettavissa: <a href=). Luettu 15.4.2017.
- Vitikka, Elina 2014: Vihapuhetta vai ei? Reseptioanalyysia vihapuheen kielestä ja kontekstista. *Helsingin yliopisto*. Humanistinen tiedekunta. Pro gradu -työ.

Vuorenninu 2013: Ulvilan hätäkeskuspuhelu – tarkka litterointi. Niinaberg-blogi. Julkaisu 7.6.2013. Luettavissa: <https://niinaberg.com/2013/06/07/ulvilan-hatakeskuspuhelu-tarkka-litterointi/>. Luettu 15.3.2017.

Vuorenpää, Mikko 2012: Asiantuntijatodistelun ongelmakohtia. Helsinki, Talentum Media Oy.

Vähäsarja, Irina 2013: Ulvila-äänitutkija: Hätäpuhelun alkaessa uhri oli todennäköisesti jo kuollut. Helsingin sanomat 28.8.2013. Sisäinen lähde. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002670277.html>. Luettu 10.3.2017.

Zem: Kuuuuntelua. Luettavissa: <http://www.nbl.fi/~nbl3145/ulvilatalenne.htm>. Luettu 15.3.2017.